

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Barnperspektiv och barns delaktighet– utopi eller verklig möjlighet?

En kvalitativ studie om barnperspektivet och barns
delaktighet inom försörjningsstöd utifrån socialsekreterares
upplevelser

Josephine Rosenquist och Camilla
Anzoategui

Kandidatuppsats (SOPA 63)

HT 2015

Handledare: Susanna Johansson

ABSTRACT

Authors: Camilla Anzoategui and Josephine Rosenquist

Title: Child perspective and participation - utopia or a real possibility? A qualitative study about social workers' perspective on child perspective and child participation within economic aid

Supervisor: Susanna Johansson

Assessor: Marta Kolankiewicz

The aim of this study was to examine how social workers practicing economic aid in the Swedish welfare system experience their ability to work with a child perspective, as well as with children's participation in proportion to the discretion given from the organization. The study was based on semi structured qualitative interviews. Seven social workers specialized in economic aid was chosen from five different counties in south Sweden to be interviewed about three themes: child perspective, participation, and organizational preconditions. The analysis was based on two theoretical terms, participation and discretion. We found that social workers talked about both pros and cons for making children participate in their work. Although they emphasized many positive outcomes for involving children, only one out of seven decided to work with children's involvement on the basis of her own initiative in her practical work. Majority of the social workers chose to work with children's involvement when children themselves showed interest in talking. The social workers stated that they have enough of discretion to work with children's participation but choose not to for various reasons. We also found that the social workers consider a child perspective in the decision making process and in the documentation, whereas the phrase child perspective sometimes was used for other purposes, such as decoration. We also found that some of the social workers did not involve the children in their work. This can be understood through Hart's concept manipulation and tokenism. The social workers emphasized that since they did not have strict guidelines, it is possible for them to make individual decisions for the children.

Key words: participation, economic aid, child perspective, discretion, delaktighet, försörjningsstöd, barnperspektivet, handlingsutrymme

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till alla våra deltagare som tagit sig tid att berika oss med ny och intressant kunskap, och för att det är ni som har gjort denna studie möjlig att genomföra. Tack!

Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Susanna Johansson som har stått ut med oss i våra mest panikslagna stunder. Det kan inte ha varit lätt, men vi är tacksamma för all tid, stöttning och kloka ord som du har bidragit med. Utan dig hade vi nog fortfarande varit två förvirrade hönor. Tack!

Slutligen vill vi tacka varandra för en både jobbig och rolig tid med många skratt, och för att vi äntligen är klara!

Josephine Rosenquist & Camilla Anzoategui

Lund, januari 2016

Innehållsförteckning

Syfte	6
Frågeställningar	6
Bakgrund	7
Barnperspektivet och barns perspektiv	7
Barnets bästa	7
Barnfattigdom och dess konsekvenser	8
Försörjningsstöd	8
Barnperspektivet inom socialtjänsten	9
Hänsyn till barnets bästa inom försörjningsstöd	9
Tidigare forskning	11
Över norm ansökningar	11
Barns deltagande	12
Handlingsutrymme inom socialtjänsten	13
Metod	15
Val av metod	15
<i>Alternativa kvalitativa metoder</i>	15
<i>Semistrukturerade intervjuer</i>	15
Metodens förtjänster och begränsningar	16
Förförståelse	17
Urval	17
Etiska överväganden	18
Genomförande	19
Bearbetning och analys av empirin	21
Teoretiska begrepp	22
Delaktighet	22
<i>Harts icke- delaktighetssteg</i>	23
<i>Shiers delaktighetssteg</i>	23
<i>Engagemang i varje steg</i>	24
Handlingsutrymme	25
<i>Kunskap</i>	25
Resultat och analys	27
Presentation av deltagare	27
Barns delaktighet	27
<i>Barn som ansvarsfulla</i>	33
<i>Barn som skyddsbehövande</i>	35
Barnperspektivet	36
<i>Att arbeta med barnperspektivet utifrån arbetssituationen</i>	39
Individuella bedömningar kontra riktlinjer	41
<i>Riktlinjer om delaktighet</i>	43
Bilaga 1	50
Bilaga 2	52
Bilaga 3	54
Bilaga 4	55

Problemformulering

År 1990 ratificerade Sverige FN:s barnkonvention, vilket innebär att Sverige tog på sig ett ansvar att följa den (Barnombudsmannen.se 2015). Barnkonventionens syfte är att definiera de mänskliga rättigheter som gäller för alla världens barn. De två främsta bestämmelserna som lyfts fram är artikel 12, som innebär att alla barn har rätt att få komma till tals samt artikel 3, som säger att staten/myndigheter alltid ska fatta beslut utifrån barnets bästa (ibid.).

I takt med att barns rättigheter blivit erkända i konventionen har begreppen barns perspektiv och barnperspektivet lyfts fram som viktiga i forskning och för olika professioner som arbetar med barn. Den gemensamma förståelse för hur det praktiska arbetet med barnperspektivet och barns perspektiv ska utföras saknas (Sommer, Pramling Samuelsson & Hundeide 2009). *Barnperspektivet* innebär att ta hänsyn till barnets bästa med utgångspunkt från de vuxnas omdöme och *barns perspektiv* utgår ifrån barnens egna tankar, åsikter och erfarenheter, vilket innebär att barnen själva måste ges möjlighet att få medverka (Halldén, 2003), med andra ord göras delaktiga. Singer skriver om familjerättsexperten John Eekelaar som menar att kombination av båda perspektiven är det bästa sättet för att komma fram till ett beslut om vad som är *barnets bästa* (Singer, 2012). Barnets bästa har sin utgångspunkt i att varje barn har ett fullt människovärde och rätt till integritet (Socialstyrelsen, 2013).

I socialtjänstlagen, som är den lag som styr socialtjänstens arbete, står det i kap 1:2 att "Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas" (SFS 2012:776). Vidare har Socialstyrelsen utarbetat allmänna råd inom försörjningsstöd som ska vara en vägvisare för socialsekreterare om hur de ska beakta barnets bästa i deras beslutsfattande (SOSFS 2013:1). Trots att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och bli hörda i processer som påverkar dem är deras delaktighet i ärenden som rör det sociala och ekonomiska skydds nätet bristfällig (Fernqvist, 2011). Detta trots att resultaten av dessa ärenden kan komma att påverka barnens dagliga liv (ibid.).

Institutioner i Sverige har en benägenhet att se vuxna som barnens representanter, vilket resulterar i att barns förutsättningar till delaktighet minskar (Eriksson & Pringle 2010, se Fernqvist 2011). Johanna Stridh fann exempelvis i sin studie att föräldrar som uppbar försörjningsstöd hade en negativ inställning till socialtjänstens arbete med barnperspektivet då

de upplevde att deras socialsekreterare varken pratade om eller med barnen (Stridh, 2010) Föräldrarna menade att det saknas kunskap om barnens situation (ibid.). Socialsekreterare på försörjningsstöd arbetar under Socialtjänstlagen som är en ramlag, vilket innebär att lagen inte ger detaljerade regler för hur det sociala arbetet ska utföras (Kullberg, 1994). Angelin, Hjort och Salonen (2014) menar att det finns svårigheter att arbeta med försörjningsstöd då det inte finns några tydliga riktlinjer att förhålla sig till.

Då den gemensamma förståelsen för hur det praktiska arbetet med barnperspektivet och barns delaktighet ska utföras saknas och då det inte finns några tydliga riktlinjer att förhålla sig till vill vi nu undersöka socialsekreterares förståelse av och möjligheter att arbeta med barnperspektivet samt barns delaktighet inom försörjningsstöd.

Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka socialsekreterares upplevelser av deras möjligheter att arbeta med barnperspektivet samt barns delaktighet inom försörjningsstöd.

Frågeställningar

- Vad innebär begreppet barns delaktighet enligt socialsekreterarna?
- Vad innebär begreppet barnperspektivet enligt socialsekreterarna?
- Upplever socialsekreterarna att de har möjlighet att arbeta med barns delaktighet i förhållande till sitt handlingsutrymme, och i så fall på vilket sätt?
- Upplever socialsekreterarna att de har möjlighet att beakta ett barnperspektiv i förhållande till sitt handlingsutrymme, och i så fall på vilket sätt?

Bakgrund

I detta kapitel kommer vi att ge en översikt över vad barnperspektivet, barns perspektiv och barnets bästa innebär samt vad försörjningsstöd innebär och fyller för funktion i samhället. Därefter kommer vi att presentera forskning som lyfter fram att barnfattigdom påverkar barnens välmående, detta för att påvisa vikten av att ta hänsyn till barnens situation inom försörjningsstöd. Avslutningsvis kommer vi redogöra för hur barnperspektivet ska beaktas inom Socialtjänsten och även hur barnets bästa, alltså barnperspektivet och barns delaktighet, ska beaktas inom försörjningsstöd.

Barnperspektivet och barns perspektiv

Gunilla Halldén (2003) diskuterar och problematiserar begreppen barnperspektivet och barns perspektiv. Hon menar att det måste göras en åtskiljning på dessa två begrepp beroende på vem det är som formulerar perspektivet. *Barnperspektivet* innebär att ta hänsyn till barnets bästa, med utgångspunkt från de vuxnas perspektiv. *Barns perspektiv* utgår ifrån barnens egna tankar, åsikter och erfarenheter, och för att uppnå ett *barns perspektiv* innebär det att barnen själva måste ges möjlighet att få medverka (ibid.), med andra ord göras delaktiga. Vi har i vår uppsats därmed valt att använda oss av begreppet *barns delaktighet* när vi syftar till *barns perspektiv*, detta för att minska förvirringen gällande begreppen *barnperspektivet* och *barns perspektiv*.

Barnets bästa

Anna Singer (2012) skriver i sin bok, *barnets bästa - om barns rättsliga ställning i familjen och samhället*, att barnets bästa inte är en ny idé men att en definition inte är fastställd, vilket gör att det sker en konstant förändring i tolkningen av begreppet. Singer menar att det inte går eller är önskvärt att skapa en slutgiltig definition av begreppet ”barnets bästa” då detta måste bedömas i varje enskilt fall. Det är viktigt att beakta varje enskilt barns behov, vilja och situation. Detta innefattar en syn på barn som egna individer, egna personer i rättsliga processer samt med egna grundläggande rättigheter. Hur mycket utrymme som ges för barns vilja kan variera beroende på vem som fattar beslutet och hur personen i fråga ser på barnets behov. Singer (2012) skriver om dilemmat mellan artikel 3, barnets bästa, och artikel 12 i barnkonventionen som belyser barns rätt till att få uttrycka sin egen åsikt. Singer lyfter upp att när det svenska rättsväsendet fattar beslut om barns bästa tillgodoses ofta endast barns behov utan att tillfråga barnets åsikt. Genom att likställa barnets bästa med barnets behov glöms artikel 12 lätt bort och därmed även barns rätt att ses som egna aktiva individer i beslut

rörande dem själva. Singer skriver att det i alla beslut som rör barn ska finnas ett tydligt beaktande av barnperspektivet. Barnperspektivet belyser vikten av att respektera barn med en lika stor rätt till fullt människovärde, ta reda på barns åsikter och försöka se utifrån ett barns ögon. Detta betyder inte att beslutet fattas utefter barnets åsikt, utan en vuxen är i slutändan alltid ansvarig för beslutet. Singer menar istället att i beslut som rör barn bör utgångspunkten ligga i att barnet själv har kompetens att avgöra vad som behövs för att tillgodose sina rättigheter. Begränsningar av detta ska endast fattas om barnets vilja inte är förenligt med vad som går att tillgodose eller om det är skadligt för barnets utveckling (Singer, 2012).

Barnfattigdom och dess konsekvenser

Spyrou (2013) har belyst barns upplevelser av att leva med en ensamstående förälder och i vilken utsträckning dessa barn upplever fattigdom och social utsatthet. Spyrou har i sin artikel involverat barn från England, Cypern och Grekland. I likhet med Spyrous artikel har Walker, Crawford och Taylor (2008) belyst barns upplevelser av fattigdom och social utsatthet, dock enbart med fokus på engelska barn med en ensamstående förälder. I båda artiklarna lyfts ekonomin fram som ett huvudsakligt problem i dessa familjer, detta då den ekonomiska fattigdomen påverkar barnens lycka och välbefinnande. Studien visade att barnen uppmärksammade deras ekonomiska situation när de jämförde sin situation med deras vänner och på så sätt upptäckte att de befann sig i en mer utsatt position (Spyrou, 2013). De yngre barnen uppmärksammade situationer när deras förälder inte hade råd att köpa något barnen ville ha medan de äldre barnen uppgav att de jämnt var oroliga över huruvida de skulle ha råd att hitta på aktiviteter med vännerna eller inte (Walker, Crawford & Taylor, 2008). De kände sig även exkluderade från vännerna på grund av att de inte hade råd att köpa de "rätta" kläderna samt att deras familj inte hade råd att åka på semester eller hitta på aktiviteter tillsammans (ibid.). Även Spyrou (2013) lyfter i sin artikel fram att barnen i studien upplevde sig exkluderade från det sociala livet då de inte alltid kunde delta i gemensamma aktiviteter eller bli skjutsade till vänner. Barnens välmående påverkas till stor utsträckning av deras sociala relationer med deras vänner och när barnen inte har en möjlighet att kunna delta i sociala livet med vännerna finns det en risk att barnen blir socialt isolerade (ibid.).

Försörjningsstöd

Den vanligaste anledningen till att människor kontaktar socialnämndens individ- och familjeomsorg är att de är i behov av ekonomiskt bistånd (Socialstyrelsen, 2013).

Försörjningsstöd är samhällets yttersta ekonomiska skyddsnet. Socialtjänsten har som uppgift att komplettera och stärka människors egna resurser och försörjningsstödet ses därmed som en hjälp för den enskilde till att kunna leva ett självständigt liv. Dock ska insatserna från Socialtjänsten bidra till att den enskilde får möjlighet att så snabbt som möjligt klara av sin egen försörjning (ibid.). Att bli självförsörjande innebär inte nödvändigtvis att få ett arbete då alla människor inte har möjlighet att förvärvsarbeta och försörja sig genom detta. Vid sådana tillfällen har socialtjänsten som uppdrag att i samråd med den enskilde hitta alternativa lösningar på försörjningsproblemet (ibid.). Hjälp med försörjningen sker under förutsättning att individen, enligt lag, har rätt till försörjningsstöd samt efter en individuell behovsprövning (ibid.). Socialsekreterare på försörjningsstöd arbetar under Socialtjänstlagen som är en ramlag, vilket innebär att lagen inte ger detaljerade regler för hur det sociala arbetet ska utföras (Kullberg, 1994). En grundläggande målsättning inom Socialtjänsten är att ha en helhetssyn i arbetet med människor (Socialstyrelsen, 2013). Detta innebär att socialtjänsten ska beakta människor utifrån ett sammanhang som innefattar hela deras livssituation och ta hänsyn till olika faktorer som berör deras liv.

Barnperspektivet inom socialtjänsten

I Socialtjänstlagen finns föreskrifter som stärker barns ställning. I 1 kap 2 § SoL står det att barns bästa särskilt ska beaktas i alla åtgärder som påverkar barn. En definition över vad barnets bästa innebär finns det ingen närmare förklaring till, varken i Socialtjänstlagen, LVU eller barnkonventionen (Socialstyrelsen, 2013). I proposition. 2012/13:10 som behandlar stärkt stöd och skydd för barn och unga framgår att bedömningar över av vad som är barnets bästa bearbetas i en process innehållande flera olika prövningar. Socialsekreteraren ska fatta beslut utifrån vetenskap och evidens samt inhämta information från närstående och professionella som besitter kunskap om barnet (ibid.). Vidare ska socialsekreterare beakta barnkonventionens artikel 12, vilken ska ge barn möjlighet att fritt uttrycka sin åsikt i frågor som berör dem och få sin åsikt tillmänt betydelse utifrån ålder och mognadsgrad. Barns åsikter kan inhämtas genom barnsamtal eller genom att så långt som möjligt genom andra tillvägagångssätt nå barnets åsikt (ibid.).

Hänsyn till barnets bästa inom försörjningsstöd

Barnperspektivet inom försörjningsstöd innebär att barnet ska synliggöras i försörjningsstödsutredningar, alltså att socialsekreterare beaktar hela hushållet. Socialsekreterare ska dokumentera hur de har förhållit sig till barnperspektivet i utredningar

och redovisa för vilka överväganden de ställts inför samt hur dessa sedan påverkat beslutet. Dokumentation ska föras oavsett om beslutet är till fördel för barnet eller inte. Detta för att säkra att barnets bästa alltid beaktas. Vid åtgärder som rör barn ska socialsekreterare ge barnet möjlighet att framföra sin egen åsikt (Socialstyrelsen, 2013).

Tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi att börja med att presentera forskning om så kallade över norm ansökningar då dessa ansökningar prövas individuellt. Vidare har vi presenterat en studie om hur barn positioneras i domstolsbeslut gällande överklagande från föräldrar som uppbär försörjningsstöd. Den mesta forskning som berör just hur barnperspektivet och barns delaktighet beaktas i praktiken finner vi inom arbetsområden som har barn som sitt huvudsakliga fokus. Vi har därmed valt att presentera främst internationell forskning gällande barns deltagande i den sociala barnvården. Då det i stort sätt saknas tidigare forskning som specifikt lyfter fram barnperspektivet och barns delaktighet inom försörjningsstöd avser vi att bidra med ny kunskap inom detta område genom vår studie. Avslutningsvis kommer vi att presentera forskning som berör socialsekreterares handlingsutrymme inom socialtjänsten.

Över norm ansökningar

Den nuvarande riksnormen gör att allt fler bidragstagare får göra ansökningar över norm (Hjort, 2012). Bestämmelser kring riksnormen finns i socialtjänstlagen samt i socialtjänstförordningen 2 kap (Socialstyrelsen, 2013). Socialtjänstförordningen fungerar som en kompletterande skrift till socialtjänstlagen och den ändras varje år för att ge direktiv över hur riksnormen för året ska se ut. Vilken nivå risknormen ligger på räknas ut genom kostnadsberäkningar från Konsumentverket (ibid.). Konsumentverket arbetar med konsumenters rättigheter på olika sätt (Konsumentverket, 2015). Beräkningarna till riksnormen ska redogöra en skälig konsumtionsnivå, vilket ska motsvara balansen mellan miniminivå och lyxnivå. Beloppen ska täcka utgifter för att hushållet ska kunna klara av sina vardagliga behov så som mat kläder, boende och elkostnader. Över norm ansökningar syftar till att täcka mer sällan förekommande behov så som bland annat tandvård, glasögon och hälso- och sjukvård och grundar sig på individuella bedömningar från socialsekreteraren (Socialstyrelsen, 2013). Angelin, Hjort och Salonen (2014) skriver att socialsekreterare i allt högre utsträckning beviljar så kallade över norm ansökningar till barnfamiljer. Författarna menar att det är osäkert vilken typ av kunskap som ligger till grund för bedömningar över norm men att tydliga riktlinjer, rättsfall och åsikter från kollegor gör att handläggaren i mindre utsträckning använder sig av sina egna tankar om levnadsstandard och konsumtion som beslutsgrundande. Artikeln visade att Malmö stad ofta arbetade med kompenserande, skadereducerande och normaliserande beslutsfattande i biståndsansökningar gällande barn. Artikeln visade även på att barn ordnas in i en egen kategori inom försörjningsstöd där de alltid betraktas som oskyldiga samt att de ska skyddas från skador (ibid.).

Barns deltagande

Stina Fernqvists (2011) artikel belyser hur barn och föräldrar som lever under ekonomiskt ansträngda förhållanden positioneras i domstolsbeslut gällande överklaganden om försörjningsstöd. Författaren har studerat 20 olika domstolsbeslut för att bland annat problematisera begreppet deltagande för barn i den svenska välfärden. Fernqvist skriver om artikel 12 i barnkonventionen som anger barns rätt att få yttra sin åsikt i juridiska och administrativa processer som kommer att påverka barnets liv. Fernqvist lyfter fram Sverige som ett land där välfärden sätter familjen i centrum, vilket ofta kan leda till att barnen görs osynliga och därmed inte ses som egna aktiva individer som kan bidra med information. Fernqvist menar att även om det går att se att ekonomisk utsatthet påverkar barn både socialt och känslomässigt så är detta inget som det förs resonemang om eller ses som problematiskt i domstolsbesluten

Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2014) har i deras artikel belyst barns och socialarbetares perspektiv på barns deltagande i den Nederländska barnavården. Studien visade att socialarbetares definition av och deras praktiska arbete med begreppet deltagande skiljde sig åt. Många socialarbetare ansåg att deltagande betydde att involvera, informera, förklara, fråga samt att tänka på barnens behov under ärendets gång. Delaktigheten sågs som en viktig del då det är alla barns rätt att delta i beslut gällande deras eget liv samt att det hjälper barnen att förbereda sig inför vuxenlivet. Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) skriver i en senare artikel att trots att de flesta socialarbetarna ser barns deltagande som en viktig del samt att avsikten att involvera barn, i alla ärenden som rör dem, finns närvarande visar studier att socialarbetarna är osäkra och att det råder tvetydighet kring hur barn ska involveras i praktiken. Den främsta anledningen till detta är att det saknas en gemensam förståelse hos socialsekreterarna om vad begreppet deltagande betyder samt hur stor del barns deltagande ska ta i det övergripande arbetet. En del socialarbetare i studien ansåg att deltagande innebar en möjlighet för barn att delge sina åsikter medan andra ansåg att barnen görs delaktiga genom att socialarbetarna delger information om beslut samt om framtida processer i utredningen. Vidare fanns det socialarbetare som ansåg att barns deltagande innebar att föra diskussioner med barnet men att diskussionen i slutändan inte behövde påverka beslutet, och i vissa fall ansågs begreppet deltagande betyda att enbart uppmärksamma att barn fanns med i ärendena (ibid.). Barns roll som aktiva deltagare i beslutsprocesser har blivit allt mer viktigt genom åren (McNeish & Newman, 2002). Tidigare

fokuserades deltagandet till största del på de involverade föräldrarna eller de berörda vuxna, med förhoppningar om att de skulle veta vad som var det bästa för barnet. Nuförtiden fokuseras det istället på hur barn ska kunna göras delaktiga då deras delaktighet är likvärdig med de vuxnas delaktighet (ibid.).

Trots att barnen själva hade svårt att definiera vad begreppet deltagande innebar för dem sågs delgivandet av information som en viktig faktor då detta gav en möjlighet att förbereda sig inför de kommande besluten (Van Bijleveld, W. M. Dedding & F. G. Bunders-Aelen, 2014). Barnen uppgav vidare att även om de blev tillfrågade om deras åsikter fick de känslan av att dessa inte togs på allvar. En av de viktigaste anledningarna till att barnen tyckte att deras åsikter skulle tas på allvar var att de ansåg sig själva som en viktig part i beslutsprocessen då det handlar om deras eget liv (ibid.). Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) skriver att en av de viktigaste faktorerna för att barn ska kunna delta i beslut som rör deras liv är relationen mellan barnet och socialarbetaren. En positiv relation bidrar till att socialarbetaren blir en viktig person i barnets liv (ibid.). Författarna skriver vidare att studier har visat att barns deltagande i beslut som rör deras liv leder till en bättre självkänsla och känsla av kontroll för barnen. Genom att beakta barnens åsikter och önskemål ökar möjligheterna att insatserna blir verksamma (ibid.).

Handlingsutrymme inom socialtjänsten

Christian Kullberg (1994) har i sin avhandling undersökt hur socialsekreterare inom försörjningsstöd utför sitt arbete. En del av Kullbergs avhandling belyser det handlingsutrymme som socialsekreterare inom socialtjänsten har. Handlingsutrymmet ger socialsekreterarna ett visst mått av frihet och en möjlighet att utforma och utföra det sociala arbetet utifrån det egna omdömet och klientens behov. Kullberg belyser socialsekreterares möjlighet till att agera olika i samma typ av ärenden, vilket i slutändan kan leda till att klienter blir behandlade på olika sätt. Angelin, Hjort och Salonen (2014) menar att det finns svårigheter att arbeta med försörjningsstöd då det inte finns några tydliga riktlinjer att förhålla sig till. Författarna menar att detta kan leda till att det fattas olika beslut beroende på socialsekreterare. Arbetskollegorna en betydande roll för socialsekreterarens eget handlingsutrymme på så sätt att socialsekreteraren styrs från att göra alltför annorlunda bedömningar gentemot resten av arbetskollegorna (ibid.).

Hjort (2012) lyfter i sin rapport bland annat fram svårigheter med att arbeta med barnperspektivet. Bristen på information och utbildning gällande implementeringen av barnperspektivet genererar en osäkerhet bland socialsekreterare både om hur de ska arbeta med barnperspektivet men också att socialsekreterare anser sig arbeta mer utbrett med det än vad de faktiskt gör. Detta uppmärksammas bland annat genom den dokumentation som förs i ärenden där barn är närvarande. Ytterligare en svårighet som lyfts fram med barnperspektivet är att det skapas en motsägelsefullhet när barnens behov och situation ska uppmärksammas samtidigt som likabehandlingen ska öka. Konsekvensen ett ökat fokus på individuella behov kan vara att socialsekreterarnas bedömningar blir olika. Med bakgrund av ovanstående resonemang gällande ökad likabehandling och fokus på klientens individuella behov lyfter rapporten fram det professionella handlingsutrymmet som ett komplext beslutsredskap där båda sidor så långt som möjligt ska beaktas (Hjort 2012). Rapporten visar att de flesta socialsekreterarna i studien anser sig ha ett tillräckligt handlingsutrymme för att kunna fatta självständiga beslut och att utrymmet för individuella bedömningar borde utökas för att kunna gynna så många som möjligt. Angelin, Hjort och Salonen (2014) lyfter dock fram att nyexaminerade, i större grad än erfarna, förhöll sig till de riktlinjer som fanns och mer sällan utnyttjade sitt handlingsutrymme.

Evans (2012) fann i sin studie två olika förhållningssätt till riktlinjer inom den egna organisationen och att dessa olika förhållningssätt resulterade i hur socialarbetare och chefer, inom Englands socialtjänst, hanterade deras handlingsutrymme. Evans skriver vidare att en grupp ansåg att riktlinjer var viktiga och att de fanns där av en anledning, vilket var att bidra till likabehandling för klienterna. Samma grupp ansåg dock att reglerna kunde användas mer flexibelt vid vissa tillfällen men menade att detta inte hörde till vanligheten. Trots deras förhållningssätt till riktlinjerna ansåg de sig inte begränsade i deras professionella bedömning. Den andra gruppen betonade handlingsutrymme som något positivt och var mer kritiska mot riktlinjerna. De ansåg att klienterna borde behandlas mer individuellt, vilket de menade kunde innebära att behöva vända, vrida och ibland gå utanför de befintliga riktlinjerna. Trots deras kritiska inställning till riktlinjer ansåg de att det måste finnas riktlinjer på arbetsplatsen för att veta vilka gränser som finns (ibid.).

Metod

Val av metod

Då syftet med vår studie var att undersöka socialsekreterares förståelse av och möjligheter att arbeta med barnperspektivet samt barns delaktighet inom försörjningsstöd valde vi att använda oss av en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer (Bryman, 2011). Genom den kvalitativa ansatsen har vi kunnat närma oss människors upplevelser av den sociala verklighet de lever i, vilket betyder att vi har haft en möjlighet att fånga människors subjektiva upplevelser. Anledningen till att vi inte valde att använda oss av en kvantitativ metod är att vi inte hade som avsikt att generalisera ett fenomen i statistik (ibid.). Vi hade med en kvantitativ metod gått miste om möjligheten till en fördjupad förståelse då statistik avser att mäta mängd och orsakssammanhang (ibid.).

Alternativa kvalitativa metoder

En möjlighet för oss hade varit att använda oss av *fokusintervjuer*, vilket innebär en gruppintervju där frågeställningar eller specifika teman behandlas samt att forskaren intresserar sig för samspelet i gruppen under intervjun (Bryman, 2011). Vi tänkte att det kunde bli svårt för våra deltagare att hitta en gemensam tid då alla hade kunnat delta i en intervju samt att vi såg en risk att en del av deltagarna hade tagit mer plats än andra. Utifrån ovanstående övervägningar valde vi att göra enskilda intervjuer. En *ostrukturerad intervju* innebär att deltagaren i största möjliga mån ska associera fritt kring de frågor forskaren ställer och att forskaren fångar upp de aspekter som anses vara relevanta för vidare fördjupning (ibid.). Denna intervjuform ansåg vi vara för öppen för vårt syfte då vi ville begränsa oss till några specifika teman. En *strukturerad intervju* utgår ifrån standardiserade frågor där frågorna ska vara densamma och ställas i samma ordningsföljd till alla deltagare. Detta för att säkerhetsställa att intervjuerna inte skiljer sig åt för att på så sätt underlätta möjligheten till mätbarhet (ibid.). Då vårt syfte inte är att göra en mätbar studie hade denna metod hindrat oss från att, på ett öppet sätt, fånga enskilda individers upplevelser och tankar.

Semistrukturerade intervjuer

Vi valde semistrukturerade intervjuer då vi i vår studie har ett syfte där vi begränsar oss till att undersöka ett specifikt område, vilket denna metod gav oss möjlighet att göra (Bryman, 2011). För att skapa struktur under intervjuerna använde vi oss av en intervjuguide med frågor av relativt öppet slag. När vi letade efter tidigare forskning valde vi ut tre teman som vi ville

utforska mer. Vi delade in intervjuguiden i tre olika teman, vilka var barnperspektivet, delaktighet och socialsekreterarnas organisatoriska förutsättningar (se bilaga). Vi valde att dela in intervjuguiden i tre teman för att vi skulle kunna begränsa oss i vår insamling av empiri. Då vi hade en väldigt bred och öppen första fråga under varje tema gavs deltagarna möjlighet att svara fritt utifrån egna tankar. Vi upptäckte att många av deltagarna besvarade några av våra nästkommande frågor redan i den breda första frågan, vilket gjorde att vi inte behövde använda oss av alla frågor i alla våra intervjuer. Vår intervjuguide innehöll även några följdfrågor, vilka fungerade som ett stöd när vi körde fast under intervjuens gång. Den semistrukturerade intervjun gav oss även en möjlighet att omstrukturera ordningen på frågorna utefter vad våra deltagare lyfte som viktigt och relevant (Bryman, 2011).

Metodens förtjänster och begränsningar

En av de stora fördelarna med att välja semistrukturerade intervjuer är att intervjuprocessen är flexibel (Bryman, 2013). Det finns därigenom en möjlighet att under fältarbetets gång hitta nya teman, vilka i sin tur kan fördjupas och förklaras djupare i de fortsatta intervjuerna (Ahrne & Svensson, 2011). Detta gav oss en möjlighet att utveckla vår intervjuguide då vi efter vår första intervju hittade nya infallsvinklar och utvecklade nya frågor, vilka vi ville fördjupa oss i under de nästkommande intervjuerna. Ytterligare en fördel med valet av vår metod är att ordningen på frågorna kan anpassas utefter situationen, vilket gjorde att det fanns en möjlighet att få svar på fler dimensioner än om ett standardiserat frågeformulär hade använts (ibid.). Flexibiliteten kan även låta forskningsdeltagarna i större utsträckning styra empirin utifrån deras uppfattning om vad som anses vara relevant att ta upp i förhållande till studiens syfte (Ahrne & Svensson, 2011). Detta genererade en möjlighet för oss som forskare att fördjupa oss i områden som togs upp av forskningsdeltagarna som relevanta.

En kvalitativ intervju kommer att ge en begränsad bild av det fenomen vi har valt att studera, vilket gör att vi inte kommer att kunna generalisera vårt resultat (Ahrne & Svensson, 2011). Då vår avsikt var att fånga subjektiva upplevelser och emotioner från våra forskningsdeltagare upplevde vi inte begränsningen att generalisera som problematisk. Det finns en risk att det kan bli problematiskt vid tolkningen av vår empiri i den bemärkelsen att forskningsdeltagarnas utsagor kan ha andra betydelser än det vi som forskare kommer att uttolka (ibid.). För att minimera risken att tolka empirin utifrån våra egna erfarenheter och subjektiva tankar har vi i största möjliga mån analyserat utsagorna i förhållande till vår valda teori och varit noggranna med att inte lägga in egna värderingar i deltagarnas utsagor.

Förförståelse

Vi hade båda arbetat på försörjningsstöd, vilket innebar att vi båda hade en viss förförståelse innan vi började studien. Vi blev av vår arbetserfarenhet intresserade av att studera hur arbetet med barn på försörjningsstöd såg ut då barnperspektivet är en ansedd viktig del i det sociala arbetet. En förförståelse för ett visst fenomen kan göra det problematiskt att ta in ny kunskap (Börjeson, 2006). Vår inställning var att genomföra intervjuerna utan att låta våra egna värderingar styra riktningen av frågorna vi ställde. För att arbeta emot detta förde vi diskussioner efter varje intervju för att uppmärksamma om vi påverkat deltagaren med våra värderingar. Genom diskussionerna med varandra uppmärksammade vi att vår förförståelse ibland resulterade i att vi inte bad deltagarna att utveckla olika begrepp som uppkom då vi redan hade en uppfattning vad de innebar. Inför nästkommande intervjuer tänkte vi på att utveckla vår intervjuteknik. Vi kan se att vår förförståelse för kontexten bidragit till att vi kunnat ställa passande följdfrågor och på så sätt kunnat fördjupa oss i våra teman (Bryman, 2011). Detta genom att förförståelsen hjälpte oss att inte tappa fokus från våra tre teman genom att behöva fördjupa oss i kontexten innan och under intervjuens gång.

Urval

För att kunna besvara vårt syfte och våra frågeställningar har vi använt oss av ett målinriktat urval, vilket innebär att vi strategiskt har valt ut forskningsdeltagare som anses relevanta för studien (Bryman, 2013). Då vårt syfte var att undersöka socialsekreterares upplevelser valde vi att söka forskningsdeltagare på socialkontor i södra Sverige. Vår primära tanke var att försöka intervjua socialsekreterare från en och samma stad för att kunna se likheter och skillnader i arbetssättet. Vi upptäckte snabbt att detta var en omöjlighet då vi inte fick den respons vi hoppades på, vilket gjorde att vi breddade oss till att söka socialsekreterare i olika kommuner i södra Sverige. För att få kontaktuppgifter till alla enhetschefer ringde vi receptionen på varje socialtjänst. Vi mailade därefter ut ett informationsbrev till totalt 29 chefer och bifogade ett informationsbrev som var tillägnat socialsekreterarna (se bilagor). Vår önskan var att få ta del av de anställdas mailadresser för att på så sätt själva kunna maila ut informationsbrevet. Ahrne och Svensson menar att detta minimerar risken för att cheferna strategiskt väljer ut anställda som kan lyfta fram organisationens syfte och värderingar (2011). Detta kunde vi dock inte uppnå då de få cheferna som svarade valde att själva vidarebefordra informationsbrevet till sina anställda. Två chefer svarade att de inte skulle vidarebefordra vårt informationsbrev till sina anställda på grund av socialsekreterarnas höga arbetsbelastning.

Fyra chefer vidarebefordrade vårt informationsbrev till sina anställda och 23 chefer fick vi ingen respons från, vilket resulterade i ett stort bortfall. Totalt sett fick vi ihop åtta stycken socialsekreterare från fem olika kommuner, varav den åttonde deltagaren kontaktades genom en bekant. Vi kontaktade vår bekant då vi vid tidpunkten endast hade fått svar från två deltagare och kände att vi skulle ha svårt att få ihop sex till åtta stycken deltagare genom att endast ha mail korrespondens med chefer. Deltagarna mailade sin intresseanmälan till oss och därefter bestämde vi tid och plats för intervjun.

Vår förhoppning var att kunna nå en mättnad med vår empiri, vilket innebär att få liknande återkommande svar från våra forskningsdeltagare (Ahrne & Svensson, 2011). Efter fem intervjuer upplevde vi att vi fick liknande svar från våra deltagare. Vi valde därefter att genomföra två intervjuer till för att försäkra oss om att vi nått en mättnad. Efter sju intervjuer upplevde vi att vi hade nått en mättnad och valde därav av inte genomföra den åttonde intervjun. En aspekt vi uppmärksammade efter att ha genomfört alla våra intervjuer var att fem av sju socialsekreterare inte hade arbetat på försörjningsstöd mer än två år. Hade vi fått möjlighet att själva välja ut socialsekreterare utifrån arbetslivserfarenhet på försörjningsstöd hade vi valt en större spridning. Fem av våra sju deltagare arbetade i mindre kommuner. Ett återkommande tema i intervjuerna var att anställda i de mindre kommunerna pratade om olikheterna i förhållande till de större kommunerna, både genom egen erfarenhet och vad de hört från andras erfarenheter. Det hade varit intressant att få ta del av tankar, erfarenheter och arbetssätt från fler socialsekreterare i större kommuner samt med större spridning på arbetslivserfarenhet för att se skillnader och likheter.

Etiska överväganden

Etik är en övergripande vägvisare som ger oss redskap till att tänka kring vårt handlande och bemötande gentemot andra människor (Kalman & Lövgren, 2012). Då vi intervjuade socialsekreterare var det viktigt för oss att föra ett resonemang avseende hur vår forskning kunde komma att påverka våra forskningsdeltagare och hur vi som forskare därigenom skulle gå tillväga i forskningsprocessen (ibid.). Kalman och Lövgren (2012) nämner två olika etiker som ligger till grund för forskningen. Den första är forskningsetik som handlar om hur forskaren tar hänsyn till sina deltagare i relation till deras integritet, självbestämmande och människovärde. För att försäkra oss om att vi skulle genomföra en etisk riktig studie utgick vi ifrån de fyra grundläggande principerna som är informationskravet, samtyckeskravet,

konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (ibid.). Vi informerade våra forskningsdeltagare om syftet med vår studie, vilken metod vi skulle använda oss av och att deltagandet var frivilligt och att de kunde avbryta sitt deltagande, med undantag efter publicering. Som Kalman och Lövgren (2012) skriver är det viktigt med ett informerat samtycke för att säkerställa kvalitén i empirin då ofrivilliga deltagare tenderar att brista i deras information gällande innehåll och dess djup. Vi informerade även om möjligheten att hoppa över frågor som deltagarna inte kände sig bekväma att besvara. Vi informerade även om att vi skulle spela in intervjuerna och sedan transkribera dem, och innan intervjun började frågade vi våra deltagare om de kände sig bekväma med att bli inspelade på diktafon. Genom att vara tydliga i vår information tänker vi att vi underlättade för deltagarna att ta ställning till om de ville delta i studien eller inte. Konfidentialitetskravet handlar om att skydda individer genom att hantera empirin på ett säkert sätt men även genom hur resultaten presenteras. Vi informerade deltagarna om att allt material kommer att avidentifieras och att inspelningarna kommer att raderas när studien är klar (Kalman & Lövgren, 2012). Avidentifieringen utfördes genom att vi inte skrev ut organisationens geografiska område och deltagarnas namn då vi inte ansåg detta som relevant för studiens syfte. Vi använde oss istället av fiktiva namn i studien. Vidare kommer vi inte att använda den insamlade empirin till något annat än vår studie eller delge den till någon utomstående, vilket innebär att vi har tagit hänsyn till nyttjandekravet som värnar om individens integritet (ibid.).

Den andra etiken som lyfts fram som viktig för forskningen är forskareetik, som betonar ett värnande om kunskapsproduktionen från forskarens sida. Detta innebär att forskaren tar ansvar för att plagiat, fusk och förvrängning av data inte förekommer i studien (Kalman & Lövgren, 2012). Vi tog detta ansvar och forskarrollen på största allvar genom hela vår studie.

Genomförande

Vi valde att ge våra deltagare möjlighet att själva välja tid och plats för intervjun, och alla valde sin arbetsplats. Innan vi började vår intervju informerade vi ytterligare en gång till om de etiska kraven ovan. Intervjuerna varade mellan 30 min – 1 timme och vi bestämde att vi båda skulle vara aktiva under alla intervjuer (se bilaga 4). För att minimera riskerna att avbryta och prata i mun på varandra delade vi upp intervjuguidens teman mellan oss. Trots uppdelningen fanns det möjlighet för oss båda att ställa följdfrågor och vara aktiva under hela intervjun. Vi såg det som en fördel att vara två stycken som intervjuade eftersom vi fick ett bredare spektra på frågor då vi hade möjlighet att fånga upp olika aspekter. Vi fick även en

möjlighet att efter intervjun diskutera den insamlade empirin och våra egna brister och förtjänster under intervjuens gång.

Ahrne och Svensson (2011) skriver att relationen mellan forskaren och forskningsdeltagarna påverkar svaren. Relationsskapandet kan ske på två olika sätt, genom att skapa en känsla av likhet eller olikhet mellan forskare och deltagare (ibid.). Vi planerade inte innan våra intervjuer hur vi skulle kunna skapa en bra relation med våra deltagare utan vi gick dit och var oss själva. Vi ser vårt sätt att bemöta våra deltagare som positivt då vi upplevde att deltagarna var bekväma i intervjun. För att deltagarna ska vara villiga att svara på frågor krävs det, från forskarens sida, en förmåga att lyssna, ett genuint intresse och en förmåga att veta hur frågorna ska ställas (Ahrne & Svensson, 2011). När vi i efterhand lyssnade igenom våra intervjuer och läste igenom våra transkriberingar uppmärksammade vi att vi båda två var duktiga på att lyssna på vad våra deltagare hade att berätta men att vi ibland var sämre på att bekräfta och ställa följdfrågor. Bryman (2011) skriver att ledande frågor kan resultera i att forskningsdeltagarna styrs in i en viss riktning. I början var vi rädda för att vi skulle påverka våra deltagares svar genom att ställa ”fel” frågor. Vi reserverade oss även i att bekräfta för mycket då vi var rädda att vi skulle påverka deltagarna på så sätt att vi trodde att de skulle anpassa sina svar utefter vår bekräftelse. Efter varje intervju blev vi mer självsäkra och vi insåg fördelen med att våga fråga vidare eftersom vi upptäckte att våra följdfrågor gav oss mer djup i svaren. Genom att utföra intervjuer kan vi inte ta förgivet att det våra forskningsdeltagare svarar är det sanna och riktiga, alltså att deras utsagor har direkt bäring på deras handlingar (Ahrne & Svensson, 2011). Vår förhoppning är dock att deltagarna har svarat så ärligt som möjligt på våra frågor och vi tänker att vi underlättade detta genom att vi var noggranna med att informera om konfidentialiteten i vår studie. Om våra deltagare istället valde att besvara våra frågor utefter vad de trodde att vi som forskare ville höra, blir dessa utsagor ändå av analytiskt intresse.

Genom att vara tydlig i tillvägagångssättet görs studien transparent och det ges därigenom en möjlighet för utomstående att ge kritik och föra diskussion, vilket kan öka tillförlitligheten (Ahrne & Svensson 2011). För att ytterligare öka tillförlitligheten har vi använt oss av respondentvalidering, vilket innebär att vi som forskare återkopplar våra resultat till deltagarna (Bryman, 2011). Detta ger oss en möjlighet att säkerställa att vårt resultat stämmer överens med det våra forskningsdeltagare anser att de har uppgett (ibid.). Vid otydligheter under intervjuens gång frågade vi våra deltagare om vi uppfattat dem rätt. Vi erbjöd även alla

deltagare att få ta del av sin transkriberade intervju för att ge dem möjlighet att komma med synpunkter.

Bearbetning och analys av empirin

Genom att vi tätt inpå varje intervju transkriberat vår empiri har vi fångat upp, fördjupat och inriktat oss på teman och frågor som varit av särskilt intresse till de efterföljande intervjuerna (Ahrne & Svensson, 2011). Efter att vi hade genomfört alla intervjuer och transkriberat dem började vi med att koda vår insamlade empiri. Kodning innebär att strukturera upp den empiri som har samlats in för att synliggöra teman och mönster (Jönsson, 2010). Dessa koder kan urskiljas genom synliggjorda intressanta områden alternativt byggas på begrepp från den valda teorin (ibid.). Vi utgick ifrån intervjuguidens tre teman som var; barnperspektivet, delaktighet och socialsekreterarnas organisatoriska förutsättningar. Vi började med att skriva ut våra transkriberingar för att sedan använda oss av färgöverstrykningspennor för att lättare strukturera upp gemensamma teman och begrepp. Detta valde vi att göra var för sig för att inte påverka varandra i värderingarna om vad som ansågs intressant. Vi klippte därefter ut de intressanta citaten och sorterade upp dem efter teman för att på så sätt få en överskådlig bild över vår empiri (ibid.). Vi har vidare kontrollerat att citaten från de olika intervjuerna är jämnt fördelade, detta för att undvika en snedfördelning av åsikter, upplevelser och erfarenheter. På så sätt försökte vi att skapa en rättvis bild. Genom att skapa en rättvis bild följer vi ett av fem kriterier för att säkerhetsställa äktheten i vår studie (Bryman, 2011). Vi har valt att analysera vår empiri utifrån två teoretiska begrepp, vilka är delaktighet och handlingsutrymme.

Teoretiska begrepp

I detta avsnitt presenterar och redogör vi för våra teoretiska begrepp. Vi har valt att använda oss av delaktighet och handlingsutrymme för att få en djupare förståelse för om och på vilket sätt barn görs delaktiga i förhållande till socialsekreterarnas eget handlingsutrymme. Vi har resonerat på så sätt att vi når våra deltagares tankar om barnperspektivet utifrån hur de uppfattar barns delaktighet. Vi kommer att redogöra för Harts (1992) delaktighetsbegrepp och stege som syftar till att påvisa barns delaktighet i samhällsliga projekt. Då vi ansåg att Harts fem översta delaktighetssteg inte var lämpliga för vår studie på grund av att den är utformad för olika projekt har vi valt att istället redogöra för och använda oss av Shiers (2001) modifierade delaktighetsstege. Stegen som Shier har utvecklat är inte tänkt att fungera som en ersättning till Harts delaktighetsstege utan är istället tänkt som ytterligare ett verktyg för att se olika grader av deltagande (Shier, 2001). Shiers fem delaktighetssteg lämpade sig bättre för vår studie då hans stege lyfter fram barns delaktighet i beslutsfattandeprocesser. Vi valde att använda oss av Shiers stege då han har utvecklat olika grader av engagemang i varje steg för att göra barn delaktiga. Vi använde oss av Harts tre nedersta steg, där barnens inte görs delaktiga, då dessa fattades i Shiers stege. Vi har tolkat Harts tre nedersta steg som en del av barnperspektivet, då de vuxna i dessa steg använder barnen på olika vis i olika situationer men de görs inte delaktiga. Då vår studie avser att undersöka både barnperspektivet och barns delaktighet inom försörjningsstöd anser vi att vi det nödvändigt att använda oss av båda modellerna för att kunna besvara våra frågeställningar. Vi har även utgått från Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkraters handlingsutrymme samt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) vidare resonemang kring begreppet handlingsutrymme inom socialt arbete.

Delaktighet

Roger Hart (1992), professor i psykologi samt barnforskare, menar att det inte finns en allmän och likartad åsikt vad gäller i vilken utsträckning barn bör göras delaktiga i allt. Hart (1992) menar att många anser att barn inte har kapaciteten att fatta egna beslut och bör därför inte heller göras delaktiga. Andra anser att barn inte ska behöva ta ansvar för olika samhällsproblem och att barn ska tillåtas ha en bekymmerslös barndom (ibid.). Hart menar att Barnkonventionen gör det klart att alla barn är egna självständiga subjekt som har rättigheter, vilket innebär att det även medföljer ett ansvar. För att barn ska kunna växa upp som ansvarsfulla och delaktiga vuxna behöver de redan som barn få erfarenhet av att delta i olika demokratiska processer och lära sig att samarbeta med kompetenta och omtänksamma vuxna. Hart menar vidare att det kan vara missvisande att endast se till barnets ålder och mognad vid

avgörandet vad barnet klarar av och inte klarar av utan menar att hänsyn även ska tas till huruvida barnet har förmågan att ta hänsyn till andras perspektiv. Hart menar att detta utvecklas olika snabbt beroende på barnets individuella egenskaper (ibid.). Hart menar att redan mellan fem-nio års ålder upptäcker barnet att varje individ har en subjektiv syn på världen (ibid.).

Hart (1992) har utvecklat en delaktighetsstege, vilken ska fungera som ett verktyg för att mäta barns delaktighet i olika typer av samhällsliga projekt. Stegen består av åtta steg där varje steg visar graden av barns delaktighet. I de tre nedersta trappstegen görs barn inte delaktiga och i dem fem resterande stegen görs barn delaktiga i olika grader. I de två nedersta steget ges barn inte utrymme att tala, och i det tredje steget ges barn en möjlighet att tala men ingen möjlighet lyfta fram sina egna åsikter (ibid.). Nedan redogör vi för Harts tre nedersta steg av icke-delaktighet samt av Shiers fem steg av delaktighet, vilka är de vi syftar till att använda oss av i vår analys.

Harts icke- delaktighetssteg

Det nedersta steget är *manipulation*, vilket innebär att de vuxna använder barn för att lyfta fram de vuxnas åsikter. De vuxna låtsas att det är barnens åsikter som lyfts fram när det i själva verket är deras egna. Detta kan ses som ett resultat från att vuxna inte ser barnens kapacitet. Nästa steg är *dekoration*, vilket innebär att barn används för att stärka de vuxnas budskap på olika vis. Här görs det dock tydligt att de vuxna inte låtsas som att det är barnens åsikter eller budskap som lyfts fram, vilket är fallet i manipulation (ibid.). Det tredje steget benämns "*symbolvärde*". Här ges barn utrymme till att prata men de ges däremot ingen möjlighet till att påverka hur deras talan ska framföras eller att lyfta fram egna åsikter (ibid.).

Shiers delaktighetssteg

Shiers (2001) första steg innebär att *barn blir lyssnade till*. Detta innebär att barnen själva måste ta initiativ till att uttrycka sig och att de därefter blir lyssnade till. Inga arbetsmetoder från organisationen används för att inhämta barnens åsikter i viktiga beslut och det anses inte heller problematiskt att barns åsikter inte uttryckts. Den allmänna uppfattningen är att barn inte vill vara delaktiga i beslutsfattande processer utan att de hellre leker eller gör någonting annat. Denna uppfattning är det många studier som visar motsatsen på där barn vid förfrågan starkt uttryckt att de gärna vill vara med i beslutsfattandet. Det enda som krävs på detta steg är att de som arbetar med barnet är redo att lyssna när barnet väljer att prata (ibid.).

Andra steget handlar om att *barn får stöd i att uttrycka sina åsikter*. Detta steg synliggör många av de svårigheter som finns för barn gällande att uttrycka sin åsikt till vuxna som arbetar med dem. Det finns många olika anledningar så som bland annat blyghet, lågt självförtroende och tidigare erfarenheter att inte bli lyssnade på. Detta gör det viktigt för vuxna som arbetar med barn att fråga om barnens åsikter och stödja dem i att uttrycka den. För att barn med olika behov ska ges möjligheten till att uttrycka sig kan yrkesverksamma behöva utbildning i olika kommunikationsmedel (Shier, 2001).

Det tredje steget handlar om att *barns synpunkter ska beaktas*. Detta steg av deltagande har organisationer en skyldighet att följa såvida de har skrivit under artikel 12 i barnkonventionen, vilken står för barns rätt att uttrycka sin åsikt och få dem beaktade i frågor som rör barnet självt. I beaktandet av barns åsikter ska barnets ålder och mognad tas in. Detta innebär inte att barnets åsikt alltid ska vara den som är avgörande för beslutet utan andra delar måste också vägas in i beslutsfattandet. Det kan också vara av vikt att återkoppla till barnet varför beslutet fattats som det gjorts (Shier, 2001).

Steg fyra handlar om att *barn är involverade i beslutsfattande processer*, vilket tar steget från att barn konsulteras till att de aktivt får vara med i beslutsprocessen. Shier (2001) menar dock att det fortfarande är de vuxna som har makten att fatta själva beslutet.

Steg fem innebär att *barn delar makten och ansvaret för beslutsfattande*. Barn ges i detta steg en möjlighet att, tillsammans med vuxna, vara med och påverka de beslut som fattas. I detta steg delar de vuxna och barnet på makten men även på ansvaret som följer med beslutet (Shier, 2001).

Engagemang i varje steg

På varje steg av deltagande kan individer eller organisationer lägga olika mycket engagemang för arbetet för barns delaktighet. Shier (2001) har därför utvecklat ett verktyg för att identifiera olika grader av engagemang i de olika stegen, vilka är *öppningar, möjligheter och skyldigheter*. På varje nivå i stegen sker en *öppning* såvida den yrkesverksamma är redo att arbeta på steget, vilket innebär att personen i fråga tar ett personligt åtagande eller uttalar en avsikt att arbeta på ett visst sätt. Det blir enbart en *öppning* då det fortfarande i detta stadiet är oklart om organisatoriska förutsättningar finns för att arbeta på det önskade sättet. En *möjlighet* skapas om förutsättningar ges för arbetstagaren eller organisationen att arbeta på

önskat sätt. Förutsättningar kan innebära resurser av olika slag så som tid, färdigheter och kunskap. En *skyldighet* skapas när arbetsmetoden med deltagandet på den nivån utvecklas och blir till en policy eller överenskommelse i organisationen. Det blir en skyldighet på så sätt att personalen måste arbeta utifrån de givna ramarna (ibid.). Dessa nivåer av engagemang för barns delaktighet är således nära förknippat med professionellas organisatoriska förutsättningar och handlingsutrymme.

Handlingsutrymme

Michael Lipskys (2010) begrepp *street-level bureaucrats* har på svenska översatts till gräsrotsbyråkrater (Johansson, 2007). Begreppet syftar till anställda inom den offentliga sektorn som arbetar i direktkontakt med medborgarna och som, i sitt yrke, har ett handlingsutrymme att använda sig av (Lipsky, 2010). Lipsky menar att gräsrotsbyråkrater måste ha ett visst mått av handlingsutrymme för att utföra sitt arbete. Detta då gräsrotsbyråkrater arbetar med människor, vilket kräver flexibilitet i arbetet och att behoven individanpassas (ibid.). Detta innebär att gräsrotsbyråkrater ofta arbetar med komplicerade situationer där standardiserade mallar och mer fasta regler inte hade fungerat. Förutom att socialarbetaren måste ta hänsyn till varje enskild individ måste hänsyn även tas till ramar som organisationen bildat (Lipsky, 2010). Gräsrotsbyråkraternas uppdrag är således att uppfylla både klientens behov och att förhålla sig till organisationens givna ramar, vilket skapar ett dilemma. Lipsky (2010) menar att när resurserna för att kunna hantera förväntningarna från både klienterna och organisationen är otillräckliga måste gräsrotsbyråkraterna utveckla genvägar och förenklade arbetsätt. Lipsky (2010) menar vidare att handlingsutrymmet påverkas av vilka resurser som finns till förfogande. Vidare skriver Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) att handlingsutrymmet ger möjlighet för socialarbetaren att själva utforma sitt arbete inom de givna ramarna, vilket innebär att olika personer kan komma att använda handlingsutrymmet på olika vis. Handlingsutrymmet kan bland annat påverkas av erfarenheter, rutiner och relationen mellan socialarbetaren och klient. En socialarbetare har även olika resurser de har tillgång till, vilka exempelvis kan vara tid, befogenheter och kunskap, vilka också i sin tur kan påverka handlingsutrymmet (ibid.).

Kunskap

Den professionella kunskapen hjälper socialarbetaren att bedöma vilka handlingar som anses meningsfulla och rimliga. Handlingsutrymmet innefattar således inte bara frihet i arbetet utan

innebär också att ha en kunskapsbas som hjälper socialarbetaren att göra rimliga val i arbetet. En stabil kunskapsbas kan således ge möjlighet till att bredda socialarbetarens handlingsutrymme genom att socialarbetaren vågar att testa nya lösningar och utveckla arbetet. En svag kunskapsbas kan innebära att socialarbetaren arbetar utifrån rutiner och utan att ifrågasätta arbetet (ibid.). Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) skriver vidare att det saknas en gemensam begreppsförståelse inom yrkesgruppen. Detta kan leda till att begreppsförståelsen inte kan överföras mellan olikartade och likartade organisationer, vilket i sin tur kan generera i en svårighet att skapa en gemensam kunskapsbas. Begreppen tenderar därmed till att endast förstås och fungera inom den specifika verksamheten (ibid.). Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) återger Verner Denvalls (2001) resonemang om svårigheten i att socialarbetarens erfarenheter skapar en allmän kunskapsbas. Denvall menar att faran blir att erfarenheten tas för att vara vetenskaplig trots att den inte genomgått vetenskaplig granskning. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) lyfter vidare fram Sune Sunesson (1985) resonemang där han menar att erfarenheten socialarbetaren har med sig skapas i en specifik kontext med en specifik klient, vilket kan ses som en svårighet då han uppmärksammar att det används som en gemensam kunskapsbas. Han menar att det finns en gemenskapsstämman, vilken kan leda till att socialsekreterarna ser alla klienter och deras situationer på ett likartat sätt. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) skriver vidare att Sune Sunesson (1985) menar att detta likartade synsätt inte leder till några utvecklingar i arbetet utan endast till en överenskommelse mellan socialarbetarna i den specifika kontexten.

Resultat och analys

I detta kapitel presenterar vi en sammansatt resultat- och analysdel där vi har utgått från våra teoretiska begrepp, delaktighet och handlingsutrymme. Vi har delat upp vår analys utefter intervjuguidens tre teman, vilka är barns delaktighet, barnperspektivet och socialsekreterarnas organisatoriska förutsättning som ur våra teoretiska begrepp blev handlingsutrymme kontra riktlinjer.

Presentation av deltagare

Mattias född 91 och arbetat med försörjningsstöd i 1 år

Lisa född 90 och arbetat med försörjningsstöd 1,5 år

Anton född 90 och arbetat med försörjningsstöd i 1,5 år

Sally född 89 och arbetat med försörjningsstöd i 6 månader

Viktor född 87 och arbetat med försörjningsstöd i 4,5 år

Anna född 83 och arbetat med försörjningsstöd 5 månader

Sara född 67 och arbetat med försörjningsstöd i 8 år

Barns delaktighet

På frågan ”vad innebär begreppet barns delaktighet för dig?” uppmärksammade vi att det fanns skilda uppfattningar om vad begreppet innebär. Två deltagare kunde inte svara på vad det betydde utan behövde vidare förklaring på vad vi menade:

Hum, barns delaktighet, i vilket sammanhang tänker ni då? (Viktor)

På vilken nivå, alltså med barnens delaktighet eller föräldrarna? (Sally)

Två deltagare menade att de inte visste vad begreppet innebär:

Tja, barns delaktighet, jag vet faktiskt inte om jag ska vara helt, alltså eftersom det oftast är föräldrarna jag har så är det ju svårt att få barnen delaktiga i aktiviteter på det viset som de behöver. (Anna)

Barns delaktighet, nej det vet jag nog faktiskt inte, det har jag aldrig funderat över (...) (Anton)

Mattias menade att begreppet:

betyder inte så mycket här faktiskt

och de sista två deltagarna svarade ospecifict på frågan:

Ehm, det skulle (...) kunna blir bättre på den fronten, sen är det ju lite svårt med det. Vid något tillfälle ibland så har jag gjort hembesök hos familjer och det blir lätt lite ansträngt, just det att jag kommer i en maktposition i förhållande till familjen och barnen (...) det är inte helt lätt att involvera barn i det hela. Jag tänker att jag skulle kunna bli bättre på det samtidigt som jag känner det lite grann som en svår balansgång var jag ska lägga ribban någonstans. (Sara)

Vad det innebär för mig, nej ja, i och med att jag har de nya ärendena som kommer in så tycker jag alltid att det är bra om de har med sig barnen på besöken (...) det finns så många förutfattade meningar om vad vi egentligen gör på socialförvaltningen så därför tycker jag det är bra för att barnet får själv bilda en uppfattning (...) (Lisa)

Hart (1992) menar att det inte finns en allmän och likartad åsikt vad gäller i vilken utsträckning barn bör göras delaktiga i allt. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) menar att detta kan generera i en svårighet att skapa en gemensam kunskapsbas och begreppen tenderar därmed att endast förstås och fungera inom den lokala verksamheten (ibid.). Av deltagarnas svar kan vi utläsa att det saknas en gemensam förståelse för vad barns delaktighet innebär. Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2014) skriver att socialarbetare i den Nederländska barnavården definierade begreppet deltagande som att involvera, informera, förklara, fråga samt att tänka på barnens behov under ärendets gång. Vi kan här utläsa en skillnad i våra deltagares svar med svaren från socialarbetare som arbetar mer direkt med barn. Trots att det saknas en gemensam begreppsförståelse även inom barnavården har de en mer likartad syn på vad delaktighet innebär än vad våra deltagare har. På frågan huruvida deltagarna involverade barnen i deras dagliga arbete gav deltagarna olika svar. En deltagare uppgav att han aldrig pratar med barnen och fem deltagare sa att de inte gör barnen delaktiga såvida föräldrarna själva inte väljer att ta med sina barn på möte eller barnen själva tar initiativ till att följa med. Deltagarna uppgav att de i sådana fall pratar med barnen och frågar dem om bland annat skolan och deras fritidsintresse:

(...) vi pratar ju hur det går i skolan och om de har några fritidsintressen (...), vad de är intresserade av och hur de tycker att det går i skolan, lite så allmänna frågor bara men ingenting om riksnormen och såhär för det är ju inte relevant. (Lisa)

(...) om barnen kommer med på besöken så är det ju klart att vi ställer frågor om hur det är med dem (...)
(Viktor)

Vi kan tolka citaten ovan som att deltagarna kan prata med barnen men att de inte aktivt frågar om barnens åsikter gällande beslut. Genom detta resonemang tolkar vi citaten utifrån Harts tredje steg, vilket är *symbolvärde*. Deltagarna berättar att de ställer liknande frågor till alla barnen, vilket kan förstås som att det är deltagarna som väljer vad samtalet ska handla om. Det kan förstås som att barnen inte har någon möjlighet till att välja vad de vill prata om utöver dessa standardfrågor om bland annat skola och fritidsintresse. Lisa menar till exempel att hon inte brukar prata med barnen om riksnormen då det inte anses relevant, därav kan vi förstå att deltagaren väljer vad som är okej för barnet att prata om och inte.

Två deltagare lyfter fram att barnen i vissa situationer tar initiativ till att ringa till socialkontoret

(...) Vi har väldigt sällan samtal med barn, det är i så fall äldre barn som ringer kanske o ja, man är orolig över sina föräldrar (...) (Viktor)

(...) i något enstaka fall har det väl varit att barnet, men då har barnet varit liksom en äldre tonåring som har ringt åt föräldrarna för att föräldrarna inte kan prata så bra svenska (...) (Lisa)

Ovanstående citat kan vi tolka utifrån Shiers (2001) första steg som innebär att *barn blir lyssnade till* och att det är barnen själva som måste ta initiativ till att uttrycka sig. När barnen ringer berättar deltagarna att barnen frågar om sina föräldrar och vi kan inte utläsa att deltagarna i sina svar på andra frågor vi har ställt gör något försök till att hjälpa barnen att uttrycka sina åsikter, vilket gör att steg två inte kan uppnås i denna situation. Shier menar att det enda som krävs på steg ett är att den som arbetar med barnet är redo att lyssna när barnet väljer att prata, vilket enligt Shier också kan förstås som en *öppning* i arbetet eftersom att deltagarna uttrycker att de är villig att prata med barnen när de ringer. Trots att Viktor lyssnar på barnen när de ringer menar han att:

(...) då svarar man ju såklart men det är viktigt att poängtera att jag inte är barnens handläggare utan jag är dina föräldrars (...) jag riktar mig inte mot barnen utan där är jag ju deras, föräldrarnas handläggare och så men det är ju klart att de kan få ställa frågor (...) (Viktor)

Genom att Viktor berättar för barnen att han är föräldrarnas handläggare kan det tolkas som att relationen till barnen försvåras, vilket därigenom även kan försvåra barnens möjlighet till delaktigheten (W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen, 2015). Viktors uttalande ovan kan

förstås som att han försvårar den *öppning* vi kunnat utläsa i tidigare citat från Viktor på samma sida. Detta genom att försvåra barnens möjligheter till att själva välja vad de vill prata om, vilket även här kan förstås som Harts icke-delaktighetssteg *symbolvärde*.

I jämförelse med de andra deltagarna arbetade Sara mer aktivt med att göra barn delaktiga. Sara berättar om ett hembesök hon gjorde i syfte att kunna träffa barnen:

(...) ja, vid ett hembesök då när jag kom hem där så var det en kvinna, ensamstående kvinna, och hon var ju inte direkt glad att jag skulle komma dit men jag tryckte ändå på det och att jag ville prata med barnen (...) (Sara)

Här kan vi förstå Saras initiativ till att prata med barnen utifrån Shiers (2001) andra steg. Här tog Sara initiativet själv och inte föräldrarna. Handlingsutrymmet kan bland annat påverkas av erfarenheter och en bred kunskapsbas, vilket kan generera en möjlighet för socialarbetaren att bredda sitt handlingsutrymme genom att våga att testa nya lösningar och utveckla arbetet (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Då Sara har arbetat med försörjningsstöd i cirka åtta år, kan vi tolka hennes sätt att arbeta med barns delaktighet genom den breda kunskapsbasen, vilken kan ha utvidgat Saras arbetssätt och perspektiv på barns delaktighet. Saras initiativtagande kan vidare tolkas utifrån Shiers begrepp *öppning* då hon menar att hon ”ville prata med barnen”. Vi kan vidare förstå hennes breda kunskapsbas som en *möjlighet* till att hon gör barn delaktiga (Shier, 2001), då vi förstår det som att hon har resurserna att utvidga sitt handlingsutrymme. Fem av deltagarna var alla relativt nyexaminerade och hade inte arbetat på försörjningsstöd mer än 1,5 år och en hade arbetat i 4,5 år. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) menar vidare att en svag kunskapsbas kan innebära att socialarbetaren arbetar utifrån rutiner och utan att ifrågasätta arbetet. Deras inställning till barnens delaktighet kan förstås utifrån deras begränsade erfarenheter och svagare kunskapsbas, vilket kan vara anledningen till att de utgår från rutiner och inte utnyttjar sitt handlingsutrymme. Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) skriver att socialarbetarna är osäkra och att det råder tvetydighet kring hur barn och unga ska involveras i praktiken främst för att det saknas en gemensam förståelse hos socialsekreterarna om vad begreppet deltagande innefattar. De relativt nyexaminerade deltagarnas arbetssätt med barns delaktighet kan därigenom förstås utifrån avsaknaden av en gemensam begreppsförståelse och att det därmed skapas en osäkerhet kring i vilken utsträckning barnen ska involveras i det praktiska arbetet inom försörjningsstöd. Vi kan vidare förstå avsaknaden av kunskap och erfarenhet som en

faktor till att de nyexaminerade deltagarna inte utnyttjar sitt handlingsutrymme i samma utsträckning som Sara (Lipsky, 2010).

Tre deltagare uppger att när det förs diskussioner kring barnen, i utbildningssyfte eller kollegor emellan, handlar det alltid om barnperspektivet och inte om på vilket sätt eller huruvida barnen ska göras delaktiga eller inte:

Nej, det är mest hur man ska beakta det. Det kan ju vara så att de har tagit upp någonting om delaktighet men att jag har glömt bort det (...) (Lisa)

Nej, fråga om dem och fråga hur deras situation är liksom (...) (Sally)

Utifrån ovanstående kan vi förstå det som att organisationen inte ger deltagarna *möjligheter* genom utbildning till att lära sig om hur och i vilken utsträckning barnen ska göras delaktiga (Shier, 2001). Bristen på utbildning om barns delaktighet kan vara en anledning till att deltagarna inte har en gemensam begreppsförståelse och en bredare kunskap om begreppet barns delaktighet. Detta kan utifrån Lipsky (2010) förstås som en påverkande faktor till deltagarnas utnyttjande av handlingsutrymme.

Mattias uppgav att de aldrig träffar barnen och på frågan om han skulle prata med barnen om föräldrarna tog med barnen på besöket svarade han:

Nej, vi pratar inte med barnen. (Mattias)

På frågan om huruvida det förs diskussion på arbetsplatsen gällande om barn kan göras delaktiga svarar Mattias:

Nä alltså, det är ju föräldrarna som söker bistånd, barn gör ju inte det, och vi träffar ju aldrig barnen heller. (Mattias)

När Mattias sedan får frågan om de brukar göra hembesök svarar han:

Ja ibland gör vi det men då är det i syfte att se om de är sambo och så, inte för och kolla hur barnen har det. Vi jobbar ju bara med ekonomin. (Mattias)

Mattias var således den enda som inte gjorde barnen delaktiga i någon utsträckning utifrån Shiers (2001) delaktighetsstege. Utifrån citaten ovan tolkar vi det som att han inte såg det problematiskt eftersom hans fokus är föräldrarna och inte barnen. Vi kan förstå Mattias uttalande ovan som en avsaknad av en *öppning*, då det inte finns någon avsikt att utveckla arbetet med barns delaktighet överhuvudtaget. Vi kan förstå Mattias arbetssätt som en avsaknad av en *skyldighet* att göra barn delaktiga, vilket kan förstås som att Mattias själv kan välja hur han vill lägga upp sitt arbete.

Sara är den enda deltagaren som arbetar som ensam handläggare på försörjningsstöd, vilket hon ser som positivt då hon inte behöver rätta sig efter kollegor utan kan köra sin egen linje:

En fördel med att jobba själv med det är ju att jag kör (...) min linje, vilket underlättar eftersom att om man är fler stycken så måste man vara väldigt samspelta för att det inte ska bli någon direkt skillnad (...) (Sara)

Saras arbetssätt kan förstås på så sätt att hon inte behöver ta hänsyn till arbetskollegors syn på begreppet delaktighet, utan kan skapa en egen förståelse om vad delaktighet innebär för henne. Eftersom Sara arbetar själv kan vi vidare förstå det som att hon, till skillnad från de andra deltagarna, inte behöver uppnå en gemenskapssträvan i arbetet med barns delaktighet (Sune Sunesson, 1985 se Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Citatet ovan visar att Sara har möjlighet till att utveckla arbetet på det sätt som passar henne, vilket vidare kan förstås som att Sara har ett brett handlingsutrymme. I motsats till Sara arbetar alla andra deltagare tillsammans med kollegor, vilket kan leda till att strävan efter en gemenskap i arbetet blir viktigare än att försöka utveckla befintliga arbetsmetoder (Sune Sunesson, 1985, se Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008)

Vi ser vidare en variation vad gäller barnets ålder i förhållande till hur delaktiga barnen görs:

(...) till små barn kan man inte prata på det viset (...) men är barnet 10-12 år så brukar dem ju kunna svara hur det går i skolan eller hur det är med dem eller så. (Viktor)

(...) på ett besök och då pratar vi inte om småbarn utan då är det i sådana fall ungdomar som ibland följer med sina föräldrar på besök (...) (Anton)

(...) ja det gör jag, oavsett om barnen går på förskola, så länge de kan prata och hålla i en konversation. (Lisa)

Hart (1992) menar att det kan vara missvisande att endast se till barnets ålder och mognad vid avgörandet vad barnet klarar av och inte klarar av. Här kan vi utläsa att dessa tre deltagare gör olika bedömningar gällande barnets förmåga att delta utifrån ålder istället för att undersöka barnets förmåga att förstå andra människors situation (ibid.). En av deltagarna, Lisa, bortser från ålder och tar istället hänsyn till om barnet kan uttrycka sig i tal när hon väljer att göra dem delaktiga eller inte. Vi förstår detta som en metod för henne att undersöka om barnen är redo att vara involverade. Vidare kan vi se en deltagare som, förutom ålder, lyfter fram relationen mellan familjemedlemmarna och deras relation till henne som en avvägande faktor till huruvida hon ska göra barnen delaktiga eller inte:

Relationen inom familjen och kanske lite grann hur de ser på mig. (Sara)

Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) skriver att en av de viktigaste faktorerna för att barn ska kunna delta i beslut som rör deras liv är relationen mellan barnet och socialarbetaren. Detta kan förstås som ett möjligt hinder för Sara att skapa en relation med barnen.

Barn som ansvarsfulla

Fem av sju deltagare lyfte fram olika fördelar med att barn görs delaktiga i försörjningsstöd och de andra två besvarade inte frågan. Tre deltagare menade att delaktigheten hade kunnat hjälpa barnen att förstå vilken situation familjen befinner sig i och att få lära sig mer om samhället:

(...) det är ju ändå så att man lär sig från tidig ålder hur man ska bete sig (...), hur samhället fungerar (...)
(Anna)

(...) så jag tror att det är ganska viktigt att man liksom poängterar liksom att det är viktigt att ni gör detta, viktigt att ni söker jobb, det är viktigt att ni... och att barnen ”hör.” (Anna)

(...) ibland kan det ju vara bra för barnen att faktiskt få en inblick i hur ekonomin ser ut, att vi har så här mycket pengar (...) (Mattias)

(...) främst tänker jag att det motverkar fördomar som de kan ha för att de växer upp i en kultur som, där föräldrarna kanske inte tycker om socialförvaltningen (...) (Lisa)

Hart (1992) menar att det är viktigt att barn görs delaktiga redan från tidig ålder för att kunna växa upp som ansvarsfulla och erfarna individer. Även Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelens (2014) studie visade att socialsekreterarna såg barns delaktighet som en

viktig aspekt då deltagandet hjälper barnen att förbereda sig inför vuxenlivet. Vi förstår ovannämnda citat som ett försök från Anna och Lisa att försöka göra barnen delaktiga och att förbereda dem inför framtiden samt att ge dem verktyg att växa upp som erfarna individer, men trots detta gör de inte barnen delaktiga utifrån Shiers delaktighetsstege. Anna uttrycker delaktighet för barnen som att "höra" men att "höra" vuxna prata innefattas inte i Shiers delaktighetsstege. Shier (2001) menar att barnen själva måste få komma till tals för att räknas som delaktiga. Vidare lyfter Lisa fram att det positiva med barns delaktighet är att fördomarna om socialtjänsten kan brytas. Mattias uttrycker det som positivt att barnen kan få en inblick i familjens situation, med nämner längre upp att han aldrig träffar barnen, vilket kan förstås som att han inte gör barnen delaktiga enligt Shier. Anna, Lisa och Mattias uttalande visar därmed på att det är barnens ansvarstagande och lärdom om samhället som står i fokus, snarare än att uppmärksamma och lära sig om barnens egen situation och perspektiv. Om vi ska utgå från Harts (1992) resonemang förstår vi det som att barnen måste ges ansvar för att lära sig ta ansvar, vilket vi inte kan utläsa från citaten ovan.

Sally och Anton menade att barns delaktighet gör det möjligt för socialsekreteraren att få fram mer information:

(...) kan ju vara att man uppmärksammar något som är fel (...) kan arbeta förebyggande därigenom istället.

(Sally)

(...) det skulle väl kunna komma fram mer tänker jag (...) (Anton)

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) menar att handlingsutrymmet kräver en kunskapsbas som kan hjälpa socialarbetaren att göra rimliga val i arbetet. Barns delaktighet kan därigenom förstås som en hjälp för Sally och Anton att kunna fatta rätt beslut för barnen genom att inhämta mer kunskap. Walker, Crawford och Taylor (2008) samt Spyrou (2013) lyfter i deras artiklar fram ekonomin som ett huvudsakligt problem i barnfamiljer med en ensamstående förälder och menar att den ekonomiska fattigdomen påverkar barnens lycka och välbefinnande. Sallys uttalande om att arbeta förebyggande kan vidare förstås på så sätt att fånga upp barnen innan ekonomin möjligen påverkar deras lycka och välbefinnande. Då Sally uttalar en avsikt att hon kan jobba förebyggande genom att barn görs delaktiga skapas en *öppning* (Shier, 2001). Samtidigt nämnde Sally tidigare att hon inte gör barnen delaktiga såvida inte barnen själva vill eller föräldrarna har med sig barnen. Sallys resonemang om det

förebyggande arbetet kan därför förstås som motsägelsefullt då hon på eget initiativ inte skapar en *öppning* för alla ärenden utan en öppning skapas endast för de barnen som kommer dit på föräldrarnas eller på eget initiativ.

Barn som skyddsbehövande

Trots de positiva effekterna av barns delaktighet var det många deltagare som även lyfte fram nackdelar med att barnen görs delaktiga. På frågan ”om det finns några nackdelar med att barn görs delaktiga?” svarade våra deltagare på följande vis:

Nej jag har svårt att se att det skulle vara någon nackdel faktiskt, det skulle vara det att man kanske inte ska belastas barnen för mycket med föräldrarnas problem, men jag tycker ändå att det överväger ju klart de gångerna jag har barn som är delaktiga (...) (Sara)

Nej, barn ska få vara barn. Barn ska inte vara i den här världen om det inte behöver (...) (Viktor)

De kan vara väldigt sårbara när klienterna kommer in och ansöker om bistånd och sådant här och så att barnen kanske ser det och undrar vad det är för fel (...) man ska ju aldrig lägga över något ansvar på barnet ju, det är ju väldigt viktigt. (Sally)

En nackdel är ju att man kanske gör barnen lite äldre än vad de är (...) de ska ju också ha rätt till att vara barn och inte behöva bry sig om familjens ”tråkiga situation” (...) (Anna)

Fyra deltagare menade att barn ska få vara barn och inte behöva ta ansvar och delta i vuxenvärlden på olika vis. Hart (1992) menar att många anser att barn inte ska behöva ta ansvar för olika samhällsproblem och att barn ska tillåtas ha en bekymmerslös barndom, medan han själv lyfter barns ansvarstagande som något positivt. Angelin, Hjort och Salonens (2014) artikel lyfter fram att barn ordnas in i en egen kategori inom försörjningsstöd där de alltid betraktas som oskyldiga samt att de ska skyddas från skador. Barnen i ovanstående citat kan här förstås som skyddsbehövande och att barn ska ha rätten att få vara barn. Rädslan över att göra barn för ansvariga och “för vuxna” kan ytterligare vara anledningen till att barnen inte görs delaktiga utifrån Shiers steg två, alltså på deltagarnas egna initiativ.

Anton menade istället att det inte finns några nackdelar med att barn görs delaktiga:

Nej det kan jag väl inte se. Det är väl bra om så många som möjligt kommer till tals tänker jag, alltid. (Anton)

Samtidigt uppger Anton längre upp att han kan prata direkt till barnen, men beroende på ålder:

(...) på ett besök och då pratar vi inte om småbarn utan då är det i sådant fall ungdomar som ibland följer med sina föräldrar på besök (...) (Anton)

Antons motsägelsefulla uttalanden kan tolkas som att trots att han inte ser några nackdelar med delaktighet ändå är rädda att involvera mindre barn. Anton menar att det ska vara äldre barn om han ska prata direkt till barnen, vilket kan tolkas som att de små barnen inte ska göras delaktiga och behöva ta ansvar för ekonomin och att det därmed inte är bra för de små barnen att få komma till tals. Mattias uppger vidare att:

Nej, alltså det är ju föräldrarna som söker bistånd, barn gör ju inte det och vi träffar ju aldrig barnen heller.
(Mattias)

Vi kan förstå citatet ovan som att barnen inte ska ha något med ekonomin att göra, vilket också kan förstås som att barn inte ska göras ansvariga eller delaktiga. Detta kan tolkas som att det inte finns en *öppning* och att det därmed inte heller finns något engagemang i att göra barnen delaktiga (Shier, 2001). I motsats till Anton och Mattias menar Hart (1992) att barn ska göras delaktiga från tidig ålder för att kunna växa upp som ansvarsfulla individer. Även Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelens (2014) studie lyfter fram delaktigheten som en viktig del då det hjälper barnen att förbereda sig inför vuxenlivet. Vi kan vidare förstå Anton och Mattias kategoriserar barnen som oskyldiga och att de därför ska syddas från skador (Angelin, Hjort & Salonen, 2014), vilket vi kan förstå att deltagarna menar att barnen kan få genom att ta ett för stort ansvar över ekonomin.

Barnperspektivet

På frågan ”vad innebär begreppet barnperspektivet för dig?” svarade deltagarna likartad. De menade att det innebär att tänka på barnen och se till deras situation. Alla sju deltagare menade att de tar hänsyn till barnens situation genom att fråga föräldrarna om barnen:

(...) men sen är det ju om det gäller skola och förskola så är det ju information från föräldrar och hälsa är också information från föräldrar i första hand (...) (Anton)

(...) man ställer frågor hela tiden om det och, eller inte hela tiden men man ska alltså under ett möte så sa vi ju innan att vi möter klienterna en gång i månaden, och om det finns barn med i bilden där så ska man ju fråga om det (...) (Sally)

Här kan vi se ett tydligt barnperspektiv då socialsekreterarna tar hänsyn till barnen genom att fråga föräldrarna. Här ser de till barnperspektivet och inte barns delaktighet då de tar utgångspunkt från de vuxnas perspektiv (Halldén, 2003). Två deltagare menade att barnperspektivet gav en möjlighet för dem att stärka relationen mellan sig själv och föräldrarna:

(...) de flesta är ju stolta över sitt barn ju så det blir ju lättare att man får kontakt då också ju genom då barnet (...) (Sally)

(...) ofta vill ju många berätta om sina barn (...) och sen om man kommer ihåg det till nästa gång vi ses att jag kanske frågar, det betyder jättemycket för dem. (Viktor)

Eftersom barnen i sig inte görs delaktiga kan de förstås utifrån Harts (1992) icke-delaktighetssteg. Genom att använda barnen för att få en bättre relation eller kontakt med föräldrarna kan barnen i dessa fall ses främst som en *dekoration*. Detta då barnen används som en metod att stärka relationen mellan socialsekreterare och klient (Hart, 1992). Viljan att stärka relationen dem emellan kan tolkas som ett sätt för deltagarna att utforma sitt handlingsutrymme på bästa sätt för att möta klientens behov (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) lyfter i deras artikel fram att barnen anser att det är viktigt med en positiv relation mellan barnet och socialarbetaren och att socialarbetaren därigenom kan bli en viktig person i barnets liv. Ingen av våra deltagare lyfter dock fram att de hade önskat en bättre relation med barnen utan fokus ligger på att stärka relationen med föräldrarna genom barnen.

Ytterligare ett sätt som lyfts fram där barnen kan förstås som en *dekoration* är vid beslutsfattandet och vid dokumentation. Anton nämner att:

(...) många gånger ligger det i våra mallar en mening i slutet av beslutet ”barnperspektivet har beaktats” och det känns såhär, jaha på vilket sätt? (...) Det har inte beaktats för att man skriver en mening att det har beaktats (...) (Anton)

Anton menar vidare att han själv utvecklar sina resonemang om barnperspektivet och att ” (...) kanske är [det] några som utvecklar den mer (...)”. Detta kan tolkas som att det endast är en liten del av arbetsgruppen som utvecklar sina resonemang. Denna mening ligger som en standardfras i dokument där beslut skrivs och kan därför förstås som en dekoration då begreppet barn används för att förstärka socialsekreterarnas argument för beslutet (Hart, 1992). Att använda sig av en standardfras och fatta beslut på detta sätt kan förstås som en genväg för att förenkla arbetet (Lipsky, 2010). Förenkling av arbetet kan förstås som ett resultat av bristande resurser (ibid.). En möjlig förklaring till användandet av en genväg kan vara avsaknaden av tid.

I likhet med Anton använder Lisa sig av barnet som en dekoration:

(...) i varje enskilt fall när vi känner att vi har gjort något extra då skriver vi ju det och då skriver vi att vi har beaktat barnperspektivet och att det är för barnets bästa som vi beviljat (...) (Lisa)

Här kan begreppet barnperspektivet förstås som *dekoration* utifrån att Lisa uppger att de använder sig av detta när de har gjort något extra. Singer (2012) menar att det alltid ska finnas ett beaktande av barnperspektivet vid beslut som rör barn. Citatet ovan kan tolkas som att det inte alltid, vid beslut som rör barn, dokumenteras på vilket sätt de har beaktat barnperspektivet utan endast när ”vi känner att vi har gjort något extra”, vilket kan ses som ett stärkande av ett bra utfört jobb och inte som ett genomgående arbetssätt. Socialstyrelsen (2013) skriver att socialsekreterare alltid ska dokumentera om barnperspektivet även om beslutet inte är gynnsamt för barnet, detta för att säkerhetsställa att barnets bästa alltid har beaktats. Genom att Lisa uppger att de dokumenterar om barnperspektivet när ”vi har gjort något extra” kan vi förstå det som att barnperspektivet inte alltid är närvarande i dokumentationen.

Viktor berättar hur hon arbetar med dokumentationen gällande barnperspektivet och menar att:

(...) så skriver man det, jag tycker till exempel att Max ska beviljas en kostnad för en dator för han har inte möjlighet att sitta på skolans bibliotek (...) och att familjen är i behov av detta för att Max ska kunna läsa sina läxor (...) (Viktor)

Vi förstår citatet ovan som en vilja från Viktor att bevilja Max en dator. Här vill Viktor lyfta fram sitt barnperspektiv, vilket är att *familjen* är i behov av en dator och stärker sitt beslut genom att använda sig av Max. Här kan vi, utifrån Hart, förstå att Max används som en *dekoration* eftersom Viktor uppger att det är familjen som är i behov av en dator och inte enbart Max (Hart, 1992). Trots detta är det Max som lyfts fram som den primära faktorn till det beviljande beslutet. Fernqvist (2011) resonemang om att barnen osynliggörs när välfärdssystemet sätter familjen i centrum ger ytterligare en möjlig förklaring till att Max behov likställs med hela familjens behov av en dator. Citatet ovan skulle även kunna förstås som att det är Max själv som har berättat att han inte kan sitta på skolans bibliotek och göra sina läxor. Då vi förstår citatet ovan som att det är Viktors barnperspektiv som lyfts fram, och inte Max egna ord, skulle Harts begrepp *manipulation* kunna förklara Max icke-delaktighet (Hart, 1992). I likhet med Hjort (2012) kan vi alltså se att deltagarna brister i deras dokumentation när det handlar om att beakta barnperspektivet.

Att arbeta med barnperspektivet utifrån arbetssituationen

På frågan hur deltagarna upplever sin arbetssituation svarade deltagarna:

Relativt lugnt, inte allt för stressigt, jag är inte stressad på det sättet (...) (Sally)

Jag tycker det fungerar ganska bra (...) (Sara)

Den är bra. Jag hinner med det jag ska och ja, det är lagom. (...) (Viktor)

Utifrån ovanstående citat kan vi tolka att dessa deltagare menar att de upplever sin arbetssituation relativt lugn, vilket kan förstås som att de har resurser i form av tid till förfogande för att kunna hantera sitt handlingsutrymme (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008, Lipsky, 2010). Lisa menade dock att hon kunde uppleva sin arbetssituation som stressande i vissa perioder, vilket istället kan förstås som att Lisa upplever att hon har för lite resurser för att kunna utföra det arbete som hon vill:

Ja, rätt så bra. Lite mycket emellanåt och då är det i slutet på månaderna, den här veckan då det är utbetalningarna som ska iväg (...) (Lisa)

På frågan om deltagarna upplevde att de kunde arbeta med barnperspektivet i förhållande till sin arbetssituation svarade de:

Mm, det hade det absolut funnits. (Anna)

Mm, ja det tycker jag. (Viktor)

(...) ja om vi nu tar barnen liksom, [jag] försöker alltid få med det, det är ju ingenting att man har tidsbrist så att man inte kan prata om det (...) (Sally)

Anna, Viktor och Sally menar att de upplever att de kan arbeta med barnperspektivet utifrån sin arbetssituation. Detta kan tolkas utifrån Shiers (2001) resonemang gällande *möjligheter*. Då tiden att arbeta med barnperspektivet upplevs finnas kan detta tolkas som att deltagarna har en möjlighet att arbeta med barnperspektivet. Shier (2001) menar vidare att det på varje nivå skapas en *öppning* såvida den yrkesverksamma är redo att arbeta på steget. Genom att Sally menar att hon alltid försöker prata om barnen skapas här även en *öppning* eftersom Sally uttalar en avsikt att alltid försöka beakta barnperspektivet (Shier, 2001). Lisa och Sara menar dock att det ibland saknas tid till att kunna arbeta med barnperspektivet:

(...) man fokuserar inte på det under den tiden (...) den här veckan har jag inte fokuserat på det (...) alls, utan man lägger krut på det de andra veckorna istället, i början på månaderna (...) (Lisa)

(...) ibland skulle jag önska att, men det är ju det snacket man hör alltid, men ibland skulle jag faktiskt önska att det var lite mer tid (...) (Sara)

Lisa menar att hon inte har arbetat med barnperspektivet den specifika veckan på grund av tidsbrist och Sara menar att hon ibland hade önskat mer tid, vilket enligt Shier (2001) kan tolkas som att det saknas en *möjlighet* med att arbeta med barnperspektivet under vissa perioder. Trots att det finns en *öppning*, alltså att både Lisa och Sara vill kunna arbeta med barnperspektivet blir detta omöjligt om det saknas resurser, vilket i detta fall är tiden. (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008, Lipsky, 2010).

Lisa, Viktor och Sara uppger vidare att barnperspektivet ger dem en möjlighet att beakta barnet på olika vis. I likhet med Angelin, Hjort och Salonens (2014) artikel menar Lisa och Sara att barnperspektivet gör det möjligt för socialsekreterare att minska barnfattigdomen och utanförskap genom ett normaliserande och kompenserande arbetssätt. Alla deltagare menade vidare att barnperspektivet ger en möjlighet till ett bredare beslutsfattande:

Det ger ju en möjlighet [till] ett bredare perspektiv när det kommer till beslutsfattande (...) När det kommer till vissa situationer till exempel en hyresskuld eller en elskuld eller mat till barnen fastän att de egentligen kanske inte är berättigade så har man möjlighet att göra en bedömning att för att säkerhetsställa barnets behov (...)

(Viktor)

Här uttrycker Viktor att det finns en möjlighet att göra en bedömning med hänsyn till barnet, trots att ”de egentligen kanske inte är berättigade”. Lipsky (2010) menar att socialarbetaren måste ta hänsyn till organisationens ramar men trots detta kan Viktors uttalande förstås som att barnperspektivet gör det möjligt att gå utanför de givna ramarna för att kunna göra individuella bedömningar. Lipsky menar just att gräsrotsbyråkrater måste ha ett visst mått av handlingsutrymme för att kunna göra individuella bedömningar.

Individuella bedömningar kontra riktlinjer

På frågan om deltagarna ansåg att det finns tydliga riktlinjer om barnperspektivet menade majoriteteten att de riktlinjerna inte är detaljstyrda utan mer övergripande, vilket deltagarna lyfte fram som positivt då detta gav dem möjligheten att göra individuella bedömningar:

Man kan ju anse att det är lite övergripande (...) men det är ju också bra med tolkning för då kan man ju anpassa sina beslut till just den situationen ju. Om man skulle haft ännu mer ingripande riktlinjer så blir ju individanpassningen lidande för då blir det ju att man sätter en schablon på en människa (...) (Sally)

Kanske inte rent så specifikt tydligt och det är väl inget jag har tryckt på heller för att jag tycker att jag har alldeles för många riktlinjer som jag har redan. (Sara)

I likhet med Lipsky (2010) och Evans (2012) studie visar citaten ovan på vikten av att ha ett handlingsutrymme för att kunna individanpassa besluten. Sally menar att mer tydliga och konkreta riktlinjer hade begränsad individanpassningen genom “man sätter en schablon på en människa”. Majoriteten av deltagarna lyfter dock fram att de övergripande riktlinjerna lätt kan resultera i olika bedömningar. Fem av sju deltagare lyfter fram ärendehandledning som ett verktyg för att kunna arbeta för rättssäkerhet i sitt arbete för att försöka minska skillnader i bedömningar mellan handläggare:

(...) ekonomigruppsmöten två gånger i veckan där vi går igenom ärenden som vi tycker är lite knepiga eller såhär där vi vill höra gruppens åsikter där man säger att ”ja jag hade tänkt och bedöma såhär, vad tycker ni andra?” så att vi håller en jämn så att det inte ska spela någon roll vilken av handläggarna en klient kommer till

(Lisa)

Vi gör ju inte alltid likadana bedömningar så men ärendehandledningen är väl bra och den är väl verkligen till för att man ska göra så likvärdiga bedömningar som möjligt. (Anton)

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) återger Sune Sunesson (1985) som menar att socialsekreterare har en strävan att uppnå gemenskap och att denna strävan kan leda till att socialsekreterare ser alla klienterna på ett likartat sätt. I citaten ovan kan vi utläsa att det finns en strävan mot att uppnå likvärdiga bedömningar, vilket vi kan förstå som ett arbete för rättssäkerhet. Angelin, Hjort och Salonen (2014) menar att otydliga riktlinjer kan leda till att beslut blir olika och att arbetskollegor har en betydande roll för socialsekreterarens eget handlingsutrymme på så sätt att socialsekreteraren styrs från att göra alltför annorlunda bedömningar gentemot resten av arbetskollegorna. Vi kan vidare förstå ärendehandledningarna som ett stöd i beslutsfattandet för deltagarna. Genom att tillsammans komma fram till ett beslut minskar risken för att deltagarna gör annorlunda bedömningar i förhållande till sina kollegor. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) återger vidare Verner Denvalls (2001) resonemang som lyfter fram problematiken i att socialarbetares erfarenheter skapar en allmän kunskapsbas eftersom erfarenheterna uppfattas som vetenskapliga. Anton menar att diskussioner på ärendehandledning kan generera i riktlinjer

(...) mycket av det som diskuteras på ärendehandledning eller vissa saker av det är ju sånt som sen blir riktlinjer
(...) (Anton)

Utifrån Antons citat kan ärendehandledning vidare förstås som en möjlighet för deltagarna att utifrån sina erfarenheter skapa en kunskapsbas. Om deltagarna använder sig av sina erfarenheter, som bygger på en svag kunskapsbas, kan vi utifrån Denvalls (2001) tolka det som att det kan bli problematiskt att skapa riktlinjer som blir givna ramar som alla ska förhålla sig till.

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) skriver att Sune Sunesson (1985) menar att ett likartat synsätt inte leder till utveckling i arbetet utan till en överenskommelse mellan socialarbetarna. Sara menar att:

(...) Alltså det känns som vi drunknar i riktlinjer (...) det gäller ju att tänka själv också, vi kan inte sluta tänka
(...) (Sara)

Utifrån Sunessons resonemang kan vi förstå Saras resonemang som att riktlinjer är ett hinder för vidareutveckling samt kan leda till ett oreflekterat arbetssätt. Sara menar att hon ser en

fördel med att arbeta som ensam handläggare då hon inte behöver anpassa sig efter andra för att få likartade bedömningar:

Om man är fler olika stycken så måste man vara väldigt samspelade för att det inte ska bli någon direkt skillnad.

(Sara)

Vi kan förstå citaten ovan som att Sara menar att hon har mer handlingsutrymme i förhållande till de andra deltagarna då hon inte har några arbetskollegor som kan påverka hennes bedömningar (Angelin, Hjort & Salonen, 2014). Vi kan vidare tolka hennes uttalande som att hon tycker att detta bidrar till ett mer rättssäkert arbete.

Riktlinjer om delaktighet

Deltagarna uppgav att det inte finns några riktlinjer vad gäller i vilken utsträckning barn får göras delaktiga. På frågan om det är de själva eller organisationen som väljer utsträckningen över hur mycket barnen görs delaktiga svarade fyra deltagare att det är organisationen som säger att socialsekreterarna ska ha ett barnperspektiv. Som vi nämnt ovan har deltagarna i vår studie ingen gemensam förståelse om vad barns delaktighet innebär. Detta synliggörs återigen i citaten nedan då deltagarna uppger barnperspektivet på frågan om barns delaktighet:

Vi har ju riktlinjer och [det] är ju alltid att vi ska beakta barnperspektivet. (Sally)

(...) alltså organisationen säger ju att vi ska ha ett barnperspektiv. (Anna)

Vidare uppgav deltagarna att det inte finns några riktlinjer som varken säger att barn ska göras delaktiga eller att de inte ska det och Lisa menar att det är mycket upp till dem själva att välja utsträckningen:

(...) någon tydlig riktlinje kring hur pass delaktiga barn ska vara här på försörjningsstöd finns inte (...) (Lisa)

Avsaknaden av riktlinjer gällande på vilket sätt barnen ska göras delaktiga, i kombination med att deltagarna inte har en gemensam förståelse för vad begreppet delaktighet förstår vi som att organisationen begränsar *möjligheterna* för deltagarna att göra barn delaktiga (Shier, 2011). Socialstyrelsen (2013) skriver att barns bästa utgår ifrån barnperspektivet och där uppmärksammas inte barns delaktighet som en del i arbetet med barns bästa. Shier (2010) menar att det skapas en *skyldighet* att arbeta på ett visst sätt när deltagandet blir till en policy

eller överenskommelse i organisationen. Då det inte finns några riktlinjer gällande barns delaktighet har deltagarna inte heller någon skyldighet att göra barn delaktiga, och deltagarna kan därmed enligt Lipskys (2010) resonemang om gräsrotsbyråkrater utforma sitt arbete, gällande delaktighet, utifrån det givna handlingsutrymmet deltagarna fått av organisationen.

Slutdiskussion

Syftet med vår studie har varit att undersöka socialsekreterares förståelse av och möjligheter att arbeta med barnperspektivet samt barns delaktighet inom försörjningsstöd, utifrån deras handlingsutrymme. Det vi har kunnat utläsa av vår studie är att deltagarna inte har en gemensam begreppsförståelse vad gäller barns delaktighet och precis som Van Bijleveld, W. M. Dedding och F. G. Bunders-Aelen (2015) skriver kan detta vara anledning till deltagarnas osäkerhet gällande utsträckningen av barns delaktighet i försörjningsstöd. Endast en av våra deltagare arbetar aktivt med att involvera barnen i sina ärenden genom att själv ta initiativ till att träffa barnen. Majoriteten av deltagarna gör barnen delaktiga utifrån Shiers steg ett, vilket innebär att barnen görs delaktiga när barnen själva tar initiativ till att ringa eller följa med på möte. När barnen själva tar initiativ till kontakt väljer en del av deltagarna vad som är okej att prata om och inte, vilket kan förstås genom Harts begrepp symbolvärde. Majoriteten av våra deltagare anser det positivt att göra barn delaktiga då de bland annat kan få kunskap om familjens situation och att barnen kan lära sig mer om samhället. Dock kunde vi inte utläsa att deltagarna ansåg att de kunde lära sig något från barnen som de kunde ha användning för i sitt arbete i stort utan endast i det enskilda ärendet med exempelvis förebyggande arbete kring skolan. Samtidigt menar flera av de deltagarna att barnen ska ha rätt till en bekymmerslös barndom. Det vi kan konstatera är att deltagarna har skilda åsikter gällande barns delaktighet. Trots att majoriteten av våra deltagare uppgav det positivt att göra barn delaktiga och att de hade tiden att utföra sitt arbete kan vi se att de valde att inte arbeta med barns delaktighet. Dessa två perspektiv hamnar i ett dilemma då delaktigheten lyfts fram som positivt samtidigt som majoriteten av deltagarna menar att barnen ska få vara barn och inte göras för ansvariga för familjens situation. Vi förstår ovanstående som en rädsla för att göra barnen för ansvariga och att majoriteten av deltagarna därigenom inte tar initiativ till att göra barn delaktiga. Vi har vidare kunnat se att samtliga deltagare arbetar aktivt med barnperspektivet genom att fråga föräldrarna om barnens situation. I likhet med Hjort (2012) har vi dock kunnat se att våra deltagare anser sig arbeta mer utbrett med barnperspektivet än vad de faktiskt gör. Vi har uppmärksammat att deltagarna i vissa fall använder begreppet barnperspektivet i andra syften till exempel som en dekoration genom att de pratar med föräldrarna om barnen, vilket de ser som en relationsskapande metod samt som en metod att förstärka argumentationen för besluten. Begreppet barnperspektivet används även som en standardfras i dokumentationen, vilket vi i likhet med Lipsky (2010) kan se som en genväg i arbetet. Vi har även funnit att en deltagare användande begreppet barnperspektivet i sitt beslutsfattande genom Harts begrepp

manipulation genom att dokumentationen kan ge intrycket att deltagaren har pratat med barnet trots att det inte framgår om han har gjort det eller inte. Samtliga deltagare anser vidare att barnperspektivet ger möjlighet till ett bredare beslutsfattande och majoriteten anser det positivt att riktlinjerna kring barnperspektivet är övergripande då detta ger deltagarna en möjlighet att göra individuella bedömningar för barnen. Deltagarna ser ärendehandledning som ett stöd i att inte göra alltför annorlunda bedömningar i förhållande till sina kollegor och anser att de därigenom arbetar med rättssäkerheten. Vidare uppgav deltagarna att det inte finns några riktlinjer om huruvida barnen ska göras delaktiga eller inte. Vi förstår det som att barns delaktighet därmed lämnas åt den enskilde handläggarens åsikter och värderingar då det inte finns riktlinjer att förhålla sig till. Detta i kombination med avsaknaden av en gemensam förståelse över vad barns delaktighet innebär kan vara faktorer som försvårar deltagarnas möjligheter att göra barn delaktiga. Familjerättsexperten John Eekelaar menar att kombination av barnperspektivet och barns delaktighet är det bästa sättet för att komma fram till ett beslut om vad som är *barnets bästa* (Singer, 2012). Av vår studie kan vi utläsa att deltagarna anser sig komma fram till vad som är barnets bästa genom att beakta ett *barnperspektiv*. *Barns delaktighet* anses således inte som något nödvändigt för att komma fram till vad som är barnets bästa i försörjningsstöd. Van Bijleveld, W. M. Dedding & F. G. Bunders-Aelen (2014) lyfter fram att barnen, inom barnavården, ansåg sig själva som en viktig part i beslutsprocessen då det handlar om deras eget liv (ibid.). En intressant fortsatt studie hade utifrån ovanstående varit att undersöka om och i så fall på vilket sätt barnen hade velat göras delaktiga inom försörjningsstöd.

Referenslista

Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Angelin, Hjort och Salonen (2014) Lokala handlingsstrategier för skäliga levnadsvillkor - reflektioner utifrån Malmökommissionens studier om försörjningsstödet och barns fattigdom. *Socialmedicinsk tidsskrift* vol 91. nr 5 sid. 480-488

Barnombudsmannen (2015)
<http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/> (Hämtad 2015-10-25)

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Börjeson, Bengt (2006) Socialarbetaren och kunskapsneurosen I: Blom, Björn, Morén, Stefan & Nygren, Lennart (red.) (2006). *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur

Evans, Tony (2013) Organisational Rules and Discretion in Adult Social Work. *British Journal of Social Work*, Vol. 43, no 4, pp. 739-758

Fernqvist, Stina (2011). Redefining participation? On the positioning of children in Swedish welfare benefits appeals. *Childhood-a Global Journal of Child Research*, vol. 18, no 2, pp. 227-241.

Halldén, Gunilla (2003) Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2003 årg 8 nr 1-2 s 12-23.

Hart, Roger A. (1992). *Children's participation: from tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf (Hämtad 2015-12-07)

Hjort, Torbjörn (2004). *Nödvändighetens pris: konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Diss. Lund: Univ., 2004

Hjort, Torbjörn (2012) Skälig levnadsnivå i Malmö – Om handläggningen och bedömning av socialbidrag.

<http://malmo.se/download/18.d8bc6b31373089f7d9800020962/1383647137321/torbjornhjort8maj.pdf> (Hämtad 2015-11-18)

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. 1. uppl. Malmö: Liber

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) (2012). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups

Konsumentverket (2015) *Vår organisaton*. <http://www.konsumentverket.se/Om-oss/Organisation/> (Hämtad 2016-01-25)

Lipsky, Michael (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation

McNeish, Diana, Newman, Tony & Roberts, Helen (red.) (2002). *What works for children?: effective services for children and families*. Buckingham: Open University Press

SFS 2001:937 Socialtjänstförordningen. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 2012:776 Socialtjänstlagen. Stockholm: Socialdepartementet.

Shier, Harry (2001) Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, vol 15, no 2, pp. 107-117(11)

Singer, Anna (2012). *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*. 6., [omarb.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Socialstyrelsen (2013). *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten*.
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19306/2013-12-31.pdf>
(Hämtad 15-10-27)

Sommer, Dion, Pramling Samuelsson, Ingrid & Hundeide, Karsten (2009) *Child perspectives and children's perspectives in theory and practice*. Dordrecht: Springer

SOSFS 2013:1. *Socialstyrelsen allmänna råd om ekonomiskt bistånd*. Socialstyrelsen
<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-3-13> (Hämtad 15-10-27)

Spyrou, Spyros (2013) How Single-Parent Children Speak About Poverty and Social Exclusion: Policy Implications From a Comparative, Qualitative, Cross-National Project. *Child & Youth Services*, Vol. 34, no. 1, pp. 64-84.

Stridh, Johanna (2010) *Barnperspektivet i ekonomiskt bistånd – att se med barnets ögon*. FoU-dokument 2010:2

Svensson, Kerstin, Johnsson, Eva & Laanemets, Leili (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Van Bijleveld, Gana G, W. M. Dedding, Christine & F. G. Bunders-Aelen, Joske (2014) Seeing eye to eye or not? Young people's and child protection workers' perspectives on children's participation within the Dutch child protection and welfare services. *Children and Youth Services Review* 47, pp. 253–259

Van Bijleveld, Gana G, W. M. Dedding, Christine & F. G. Bunders-Aelen, Joske (2015) Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child and Family Social Work*, 20, pp 129–138.

Walker, Janet, Crawford, Karin & Taylor, Francesca (2008) Listening to children: gaining a perspective of the experiences of poverty and social exclusion from children and young people of single-parent families. *Health and Social Care in the Community* 16(4), pp. 429-436

Bilaga 1

Vi vill börja med att berätta att deltagandet i studien är frivilligt och att du har rätt att avbryta ditt deltagande, med undantag efter publikation. Vi kommer att spela in intervjun på en diktafon och sedan transkribera den. Efter studiens publikation kommer intervjun raderas. Vi kommer att behandla uppgifterna konfidentiellt, vilket betyder att vi kommer aidentifiera ditt namn och endast skriva att vi har intervjuat socialsekreterare i södra Sverige. Om du inte känner dig bekväm med att svara på någon fråga är det bara att säga till så hoppar vi över den. Om du känner att det är något du har missat att ta upp eller vill tillägga något kommer det att finnas möjlighet till detta i slutet av intervjun.

Vi har delat in intervjun i olika teman. Vi kommer börja med lite bakgrundsinformation för att sedan gå in på våra teman som är barnperspektivet, delaktigheten och socialsekreterarnas organisatoriska förutsättningar. Är det något du vill tillägga innan vi börjar intervjun?

Bakgrundsfrågor

1. Ålder?
2. Utbildning?
3. Hur många år har du arbetat inom socialt arbete generellt?
4. Hur många år har du arbetat inom försörjningsstöd?
5. Hur mycket jobbar du med försörjningsstöd? Och med vilken målgrupp alternativt inom vilket område

Barnperspektivet

1. Vad innebär barnperspektivet för dig?
2. Vad ser du för möjligheter med barnperspektivet?
3. Vad ser du för svårigheter med barnperspektivet?
4. På vilket sätt anser du att du beaktar barnperspektivet i ditt arbete? Ge exempel?

Delaktighet

1. Vad innebär begreppet barns delaktighet för dig?
2. På vilket sätt upplever du att du gör det möjligt för barnen att vara delaktiga i det dagliga arbetet? Ge exempel
3. Anser du att det finns fördelar med att barn görs delaktiga i det dagliga arbetet? Ge exempel
4. Anser du att det finns nackdelar med att barn görs delaktiga i det dagliga arbetet? Ge exempel
5. Är det du eller organisationen som väljer utsträckningen över hur mycket barnen ska göras delaktiga?

Socialsekreterares organisatoriska förutsättningar

1. Hur upplever du din arbetsituation?
 - a. På vilket sätt upplever du att du kan arbeta med barnperspektivet utifrån det du beskriver?
2.
 - a. Finns det möjlighet för dig att göra individuella bedömningar för barn?
 - b. Upplever du att du och dina kollegor fattar olika beslut i samma typ av ärende
 - c. Hur tänker du kring rättssäkerheten kring besluten som fattas på din arbetsplats?
3. Anser du att det finns tydliga riktlinjer från organisationen om hur barnperspektivet ska beaktas i arbetet? Ge exempel

- a. Vad anser du om det du beskriver?
 - b. Finns det möjlighet at gå utanför riktlinjerna
4. Upplever du att det finns motstridiga mål inom försörjningsstöd? Ge exempel
- a. Hur tänker du kring barnens behov när föräldrarna inte uppfyller kraven för att beviljas bistånd
5. Förs det diskussioner om barnperspektivet på din arbetsplats?
- a. Vad diskuteras
 - b. Hur anser du att era/dina åsikter tas tillvara på av organisationen
6. Hur hade du önskat att arbetet kring barnperspektivet skulle vara organiserat?
- a. Erbjuder organisationen utbildningar över hur du ska hantera barnperspektivet i ditt arbete?
 - b. Önskar du mer kunskap om barnperspektivet?

Avslut

- Har du något tillägga som du tycker är viktigt?
- Om du vill ha vår transkriberade intervju går detta bra
- Om du vill ha information om var du kan hitta vår färdiga uppsats kan vi informera dig om detta när vi har publicerat den

Tack för du ville medverka!

Bilaga 2

LUND
UNIVERSITY

Brev till chefer

Hej!

Vi är två socionomstudenter vid namn Josephine Rosenquist och Camilla Anzoategui som studerar termin 6 på Lunds universitet och vi ska denna termin skriva vår kandidatuppsats. Vi planerar att göra en kvalitativ intervjustudie kring hur socialsekreterare på försörjningsstöd upplever sina möjligheter att beakta barnperspektivet i det dagliga arbetet, och vi söker därmed socialsekreterare som skulle vilja delta i vår studie. Vi kommer att genomföra enskilda semistrukturerade intervjuer om max 1 timme. Vi vill poängtera att deltagandet i studien är frivilligt och man har rätt att avbryta sitt deltagande. Vi är flexibla vad gäller både tid och plats och hade behövt genomföra intervjuerna så snart som möjligt, dock senast innan november månadsslut. Intervjuerna kommer att ljudinspelas på en diktafon och sedan transkriberas. Efter studiens publikation kommer intervjuerna raderas. Vi kommer att behandla uppgifterna konfidentiellt, vilket innebär att vi kommer att avidentifiera namn och endast skriva att vi har intervjuat socialsekreterare i en stad i södra Sverige.

Vi vänder oss därför till dig för att komma i kontakt med dina anställda. Vårt primära förslag är att vi, genom dig, får tillgång till dina anställdas kontaktuppgifter i form av mailadresser och telefonnummer och att vi därigenom personligen kan maila ut vårt informationsbrev. Om det inte finns möjlighet till detta blir vi väldigt tacksamma om du har möjlighet att maila ut det bifogade informationsbrevbrevet till dina anställda alternativt om vi personligen kan komma till er arbetsplats och presentera studien.

Vi hoppas att studien intresserar er arbetsplats och hoppas på snabb respons. Vi kommer att ringa upp er under dagen den 12/9 för att försäkra oss om att ni har nåtts av informationen. Om ni har några frågor får ni gärna kontakta oss via nedanstående uppgifter.

Josephine Rosenquist
josephine.miriam.rosenquist@gmail.com
0739- 82 49 53

Camilla Anzoategui
Camilla_anzoategui@hotmail.com
0709- 92 09 55

Uppsatshandledare

Susanna Johansson

susanna.johansson@soch.lu.se

046 – 222 92 23

Med vänliga hälsningar

Josephine och Camilla

Bilaga 3

LUND
UNIVERSITY

Informationsbrev till socialsekreterare

Hej!

Vi är två socionomstudenter vid namn Josephine Rosenquist och Camilla Anzoategui som studerar termin 6 på Lunds universitet och vi ska denna termin skriva vår kandidatuppsats. Vi planerar att göra en kvalitativ intervjustudie kring hur socialsekreterare på försörjningsstöd upplever sina möjligheter att beakta barnperspektivet i det dagliga arbetet, och vi söker därmed socialsekreterare som skulle vilja delta i vår studie. Vi kommer att genomföra enskilda semistrukturerade intervjuer om max 1 timme. Vi vill poängtera att deltagandet i studien är frivilligt och man har rätt att avbryta sitt deltagande. Vi är flexibla vad gäller både tid och plats och hade behövt genomföra intervjuerna så snart som möjligt, dock senast innan november månadsslut. Intervjuerna kommer att ljudinspelas på en diktafon och sedan transkriberas. Efter studiens publikation kommer intervjuerna att raderas. Vi kommer att behandla uppgifterna konfidentiellt, vilket innebär att vi kommer att avidentifiera namn och endast skriva att vi har intervjuat socialsekreterare i en stad i södra Sverige.

Ert deltagande är oerhört värdefullt för studien och vi hoppas att vi har väckt ert intresse att delta. Om ni är intresserade eller har några frågor får ni gärna kontakta oss via nedanstående uppgifter.

Josephine Rosenquist

josephine.miriam.rosenquist@gmail.com
0739- 82 49 53

CamillaAnzoategui

Camilla_anzoategui@hotmail.com
0709- 92 09 55

Uppsatshandledare

Susanna Johansson
susanna.johansson@soch.lu.se
046 – 222 92 23

Med vänliga hälsningar
Josephine och Camilla

Bilaga 4

Arbetsfördelning

Vi valde att skriva alla uppsatsens delar tillsammans då vi ville utnyttja varje fördel av att vara två stycken i detta arbete och göra det möjligt för mycket diskussioner. Vi valde även att båda skulle vara aktiva under alla intervjuer för att kunna få ett bredare perspektiv och kunna stötta varandra under intervjuens gång. Den enda uppdelningen vi har gjort är transkribering samt inläsning av viss litteratur till tidigare forskning och metodavsnittet.